

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta tropického zemědělství

Česká zemědělská univerzita v Praze

**Fakulta tropického
zemědělství**

**Porovnání etických soukromých standardů
používaných v České republice pro regulaci textilní
výroby v rozvojových zemích**

Bakalářská práce

Praha 2017

Vedoucí práce:

Jiří Hejkrlík

Vypracoval:

Lenka Stará

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Porovnání etických soukromých standardů používaných v České republice pro regulaci textilní výroby v rozvojových zemích vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Praze, dne 20.04.2017

Jméno Příjmení

Poděkování:

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Hejkrlíkovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala panu Bc. Petru Marešovi, za poskytnutí rozhovoru a odborných rad.

Abstrakt:

Současná společnost získává tendence zohlednit při výběru zboží i způsob jeho výroby. Proto se po světě rozšířilo velké množství standardů, které spotřebitelům dávají záruky různého druhu etického jednání. Tyto standardy se však mezi sebou liší a spotřebitelé se v nich dnes již obtížně orientují. Etické standardy se zabývají velkým množstvím produktů a porovnávání jednotlivých aspektů u různého zboží je velmi obtížné a často nevyhovující. Jako cíl této bakalářské práce byla proto zvolena analýza a srovnání pouze těch etických standardů, které se používají v České republice a jsou dováženy ze zemí rozvojových. Vedlejším cílem bylo ověření jejich dostupnosti a zhodnocení, jakým způsobem se na českém trhu prodávají. Metodikou byla zvolena literární rešerše a průzkum trhu. Bylo zjištěno, že z vybraných standardů nejlépe obstály GOTS a Fairtrade textile a propagace etických certifikací probíhá především prostřednictvím internetových stránek.

Klíčová slova:

Textilní průmysl, regulace dodavatelského řetězce, etické standardy, společenská zodpovědnost firem

Abstract:

Contemporary society acquires a tendency to take into account methods of production, when choosing goods. Therefore, large number of standards spread throughout the world, guaranteeing consumers various types of ethical conduct. These standards however, differ from each other, and make it difficult for consumers to distinguish between them. Ethical Standards deal with a large number of products, and comparing individual aspects for different goods is very difficult and often not equivalent. One of the objectives of this thesis was to provide a selected analysis and comparison only of the ethical standards used in the Czech Republic that are imported from developing countries. The secondary objective was to verify availability and evaluate how they are selling in the Czech market. The methodology has been literary research as well as market research, and it was found that

GOTS and Fairtrade textiles were best attained by selected standards and promotion of ethical certifications which is carried out mainly through the websites of the dealers.

Key words:

textile industry, regulation of value chains, ethical standards, corporate social responsibility

Obsah

Úvod	1
1. Problémy moderních dodavatelských řetězců	2
2. CSR a regulace globálních dodavatelských řetězců pomocí soukromých etických standardů ...	9
3. Textilní průmysl v České republice	16
4. Hlavní etické certifikace používané v textilním průmyslu	22
a) Ethical Trading Initiative (ETI)	22
b) Fairtrade textile	23
c) ISO 26 000	24
d) Global Organic Textile Standard (GOTS)	24
e) Fair wear foundation (FWF)	25
f) Business Social Compliance Initiative (BSCI)	26
g) Social Accountability International (SAI/SA8000)	27
h) Fair Labour Association (FLA)	28
5. Cíle práce	29
6. Metodika	29
a) Metodika rešerše	29
b) Seznam hodnocených standardů	29
c) Seznam kritérií zaměřených na fungování kontrolního systému	30
i. Kdo určuje kritéria, podle kterých certifikace probíhá	30
ii. Minimální požadovaná kritéria	30
iii. Finanční náročnost	30
iv. Garant standardu	30
v. Frekvence auditu	30
vi. Nezávislost a kvalita auditu	30
vii. Transparentnost	31
viii. Formy sociálního auditu	31
d) Seznam kritérií zaměřených na hodnocení dopadů standardu na dodavatelský řetězec	31
i. Rozsah a kontrola	31
ii. Sociální dimenze	32
iii. Ekologická dimenze	33
e) Metodika vedení rozhovorů	33
f) Metodika průzkumu trhu v České republice	34

7.	Výsledky.....	35
a)	Výsledné porovnání standardů podle kritérií fungování systému	35
b)	Výsledné porovnání standardů podle kritérií dopadů standardu	37
c)	Rozhovor s odborníkem z NaZemi o dané problematice	41
d)	Výsledky průzkumu trhu	42
8.	Diskuze	44
9.	Závěry	46
10.	Reference	47

Seznam obrázků:

Obrázek 1 - Zdroj: Glogarová, 2013	18
Obrázek 2 - Zdroj: Glogarová, 2013	18

Seznam tabulek:

Tabulka 1	36
Tabulka 2	38

Seznam zkratk použitých v práci:

CSR – společenská zodpovědnost firem

ETI – Ethical Trading Initiative

ISO – Mezinárodní organizace pro normalizaci

GOTS – Global Organic Textile Standard

OTA – Organic trade association

INV – International Association of Natural Textile Industry

JOCA – Japan Overseas Cooperative Association

FWF – Fair wear foundation

BSCI – Business Social Compliance Initiative

FTA – Foreigner Trade Association

BEPI – Business Environmental Performance Initiative

OSN – organizace spojených národů

MOP – Mezinárodní organizace práce

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

SAAS - Social Accountability Accreditation Services

SAI – Social Accountability International

SA8000 – Social Accountability 8000

FLA – Fair Labour Association

SCI – Sustainable Compliance methodology

BIO – ekologické zemědělství

Úvod

Mnoho spotřebitelů v České republice nakupuje oblečení bez pozastavení se nad myšlenkou, kde bylo vyrobeno. Často si neuvědomují moc, kterou jako spotřebitelé mají. V posledních letech se ale množství lidí bez povědomí o této problematice zmenšuje a na trhu se objevuje stále větší výběr zboží s některou z etických certifikací. Těchto certifikací však můžeme najít na trhu velké množství a často je těžké rozpoznat rozdíly mezi jednotlivými certifikáty a jejich dopady na produkci a dodavatelský řetězec.

Jaké rozdíly mezi jednotlivými certifikacemi hledat, zákazník většinou neví, a tak je pro něj zásadní především cena. Práce se proto zabývá touto problematikou více dopodrobna a porovnává certifikace působící na českém trhu podle 11 kritérií spojených s jejich vznikem, kontrolou a dopady. Jako nutný teoretický rámec jsou na začátku práce rozepsány problémy moderních dodavatelských řetězců, jak na certifikace reagují a jakým způsobem je překonávají.

Jelikož se etické standardy zabývají velkým množstvím produktů a porovnávání jednotlivých aspektů u různého zboží je velmi obtížné a často nevyhovující, je tato práce zaměřena jen na certifikované textilní výrobky nacházející se na českém trhu, které pocházejí z textilní výroby v rozvojových zemích.

1. Problémy moderních dodavatelských řetězců

Pro mnohé z nás se nakupování nového oblečení stalo otázkou módy a v nákupních centrech tráví lidé mnoho času. Oblečení již dávno nemá jen praktický účel, ale prezentujeme pomocí něho mimo jiné i náš osobní styl. Neustále se měnící módní trend zkracuje životní cyklus výrobku, vytváří velké množství různých materiálů, a zároveň nejistot, jako je například kolísání materiálových nákladů atd. Z tohoto důvodu mnoho firem přijalo strategii orientovanou na zákazníky (Pan, Choi, 2016).

Dlouhou dobu se lidé příliš nezabývali otázkou, odkud oblečení pochází. Zájem o tuto problematiku však v posledních dvou desetiletích výrazně roste, veřejnost si stále výrazněji uvědomuje dopady na životní prostředí a zajímá se i o životní standardy pracovníků v textilním odvětví. Několik nevládních organizací a mediálních novinářů obvinilo módní průmysl za špatné výrobní podmínky v továrnách nacházejících se v rozvojových zemích (Jastram, Schneider, 2015). Mezi diskutované problémy patří například nízké úrovně mezd, špatné pracovní podmínky, nedostatečná opatření v oblasti zdraví a bezpečnosti ve výrobních závodech, chybějící mechanismus kolektivního vyjednávání a zastupování zaměstnanců, škodlivé výrobní metody, chybějící nebo odpovídající nakládání s nebezpečnými látkami a odpadními vodami či případné škody na zdraví pracovníků a spotřebitelů. Z ekologického a etického hlediska čelíme krizi. Konvenční módní průmysl je hodnocen jako jeden z nejvíce znečišťujících odvětví na světě (Tosti, 2012). Tato kritika velmi silně poškozují pověst celého odvětví a vytváří tlak na společnosti.

Na eticky nedostačující podmínky v rozvojových zemích upozornili mimo jiné i šokující události jako například, když dne 11. září 2012 zemřelo více než 300 pracovníků v textilní továrně Ali v obchodním centru Karáčí, Pákistán. Příčinou smrti byl požár, díky němuž byli pracovníci upáleni za živa, jiní zemřeli díky inhalaci kouře, či zemřeli poté, co při úniku před požárem skočili z nejvyšších pater výrobní haly. Mnoho z oken a únikových dveří bylo zablokováno manažery, a tak jimi nemohli pracovníci uniknout. Krátce před tímto požárem byla továrna certifikována pomocí normy SA8000, která je v souladu s mezinárodními pracovními standardy. V listopadu 2012 zemřelo 112 pracovníků v továrně Dháka, hlavním

městě Bangladéše. Příčinou byl také požár. Tato továrna dodávala zboží továrnám Wal-Mart a Sears. Obě prodejny prohlásily, že si nejsou vědomy toho, že jejich zboží je vyráběno v továrně Dháka, a to i přesto, že zde měli rozsáhlé sociální a environmentální audity (Lund-Thomsen, Lindgreen, 2014). Dne 24. dubna 2013 došlo k jedné z největších průmyslových katastrof. Stavba Rana Plaza, celkem osmipatrová budova, se v Bangladéšské Dháce zhroutil. Uvnitř se v tu chvíli nacházelo kolem 5000 pracovníků, z nichž většina byly ženy. Tato událost měla celkem 1 131 obětí, ale bylo nalezeno pouze 1 115 těl a identifikováno jen 840 osob. Tato tragédie se stala metaforou pro vyrobeno v Bangladéši (Gregson, Ferdous, 2015).

Po těchto událostech se začalo více diskutovat o tématech, jako jsou podmínky v zemích třetího světa, či společenská zodpovědnost firem neboli CSR (z anglického výrazu Corporate Social Responsibility). Skupiny mezinárodních pracovních práv vydali různé žádosti o zvýšení CSR korporacím, které odebíraly své výrobky z těchto továren a k většímu úsilí o zajištění shody s bezpečnostními normami továren. Někteří aktivisté dokonce navrhli, aby podniky měli zodpovědnost za zlepšování podmínek, v nichž jsou výrobky vyráběny (Jammulamadaka, 2015).

Převzetí zodpovědnosti za prevenci negativních sociálních a environmentálních dopadů výrobků vyrobených a distribuovaných prostřednictvím celosvětových komoditních řetězců však vyžaduje vážné a ambiciózní úsilí. Geografická, kulturní a politická rozmanitost zvětšuje překážky koordinovaného úsilí. Firmy musí zjišťovat mnoho informací o výrobě. Někteří kupující, nevládní organizace a někdy i stát vyžaduje informace, jako například věk pracovníků v továrnách, množství odpracovaných hodin, je-li povoleno podávání stížností a zda se používá správné bezpečnostní vybavení. Z ekologického hlediska je zajímavá, zda byly ve výrobním procesu použity potenciálně nebezpečné chemické látky, zjišťují, jak snížit rizika expozice, kolik se spotřebuje vody na výrobu jednoho trička a úroveň emisí CO₂ při různých druzích dopravy spojené s výrobou a expozicí (BOSTRÖM, 2015). Získávání těchto a mnoho dalších informací vyžaduje velké úsilí a zavádění nových přístupů v řízení dodavatelských řetězců.

Dodavatelský řetězec v textilním odvětví je zranitelný. Zranitelnost vzniká z řady faktorů, jako je například zpoždění dodávky zboží během přepravy, zadržování zboží v přístavu, častý výskyt přírodních katastrof, slabá komunikace, výpadky dodávek materiálů, proměnlivost poptávky, problémy s kvalitou, problémy v provozu či terorismus (Chowdhury, Quaddus, 2015).

Velké problémy jsou i na opačné straně trhu, tedy v zemích rozvojových. Můžeme se zde setkat s politickými problémy. Například textilní průmysl v Bangladéši ztratí 26 150 000 \$ denně kvůli chybám způsobených politickou nestabilitou (Asia News Network, 2013). Kromě toho se zdejší trhy také potýkají s nedostatkem vazeb a koordinace mezi propojenými odvětvími v hodnotovém řetězci, zvýšení dodacích lhůt a nákladů v důsledku narušení zakázek a přepravy zboží, závislost na dovážených vstupech, omezení variability produktů či zrušení objednávek v důsledku globálního hospodářského útlumu (Chowdhury, Quaddus, 2015).

Dalším problémem moderních dodavatelských řetězců je to, že výroba oblečení je složitý proces. Oděvní návrháři a obchodníci zadají zakázku, ve které požadují látku určité kvality s různými vzory a zároveň chtějí udržet co nejnižší cenu. Často se však ve výrobním řetězci hodnotová analýza nezaměřuje na celou výrobu. Většinou se zaměřuje pouze na několik, většinou 5 až 6 „primárních“ činností. Mezi tyto činnosti se řadí produktový design a vývoj, dodávky, výroba, distribuce, marketing a poprodejní služby. Do výroby jsou však často zapojeny tisíce lidí, kteří nejsou přímo zaměstnáni zadavateli zakázky. U nich se poté často nedodrží požadavky zadavatelů, jako nepoužívání určitých barviv, pesticidů a jiné ekologicky nevhodné činnosti. Jak zmiňuje Rieple a Singh (2010) ve své studii na téma dodavatelského řetězce v Indii, ve které pomocí interview s představiteli dodavatelského řetězce a literární rešerše došli k závěrům, že využitím organické bavlny můžeme přidat hodnotu v každé fázi výrobního procesu. Navíc na místech výroby jako jsou například mlýny, vyzrňovací stanice či farmy dochází k dlouhé řadě sociálních nespravedlností a ekologických škod. Těmi jsou například nedostatečně účinné vládní regulace a dohled na výrobu, špatné postupy řízení. Neetiční majitelé způsobili nebezpečné pracovní podmínky, neplacení mezd,

porušování práv na svobodu sdružování a pohybu, podporu dětské práce a znečištění půdy, vody a vzduchu, jak dokumentují např. Worley, Feyerhem a Knudsen (2010) ve své případové studii o Gap Inc.

V rozvojových zemích se často setkáváme spíše s nedostačujícím využitím kapacity, namísto nedostatku kapacity, jak tomu bývá v zemích rozvinutých. Například v Pákistánu v letech 2011 a 2012 u průmyslu zpracovávajícího jutové textilní vlákno byly navýšeny počty tkalcovských stavů a vřeten, ale v provozu jich bylo jen něco málo přes polovinu (McCartney, 2014). Nízkou produktivitu lze vysvětlit nedostatečnými znalostmi moderní výrobní techniky a nekvalitně prováděnými činnostmi, jako je plánování, řízení zásob, prodej a servis. Naučit se dané činnosti, či zajistit dostatečné znalosti k využití techniky vyžaduje značné úsilí jak manažerů, tak i pracovníků a dodavatelů.

Neméně důležité zmínit i zeměpisnou vzdálenost. V dnešní době je díky nižším nákladům „outsourcována“ výroba a zpracování textilních produktů je přesunuto do rozvojových zemí,¹ a ty se stávají „dílenským světem“. Nadnárodní společnosti, které řídí mezinárodní výrobní sítě, mají asi třetinu svých aktiv mimo své domovské země (Jammulamada, 2015). Díky velké vzdálenosti spotřebitelé nevidí podmínky výroby, a tak se pro ně stávají problémy s výrobou „neviditelné a neznámé“. Vzhledem k těmto událostem je obtížné vytvořit normy výroby, neboť podmínky výroby vyhovující na našem území nemusí být vyhovující na území jiných zemí. Existují často nedostatečné informace a znalosti o území výroby, a tak vzniká potřeba spolehlivých, komplexních, ověřených a důvěryhodných informací o dopadech produkce v různých stupních výroby. Získávání těchto informací je však obtížné. Často se jedná o citlivé informace, které by dokonce mohly vrhnout na informátora špatné světlo (Boström, Jönsson, Lockie, Mol, Oosterveer, 2015), a proto je potřeba mít nestranné a nezávislé informace a ověřené prostředky a platformy o všech subjektech v dodavatelském řetězci.

¹ Tento fakt samozřejmě způsobuje problémy i v tradičních textilních odvětví mnoha regionů vyspělých zemích, Českou republiku nevyjímaje. Nicméně, tato otázka není předmětem této práce.

„Dílenským světem“ se začaly rozvojové země stávat od roku 1989 v době, kdy padla Berlínská zeď a kapitalismus dominoval v ekonomických aktivitách po celém světě. Následná privatizace státních podniků, deregulace národních ekonomik a liberalizace mezinárodního obchodu vytvořili prostředí, které bylo pro nadnárodní společnosti vhodné k podnikání v rozvojových zemích. Příchod nových komunikačních technologií, snížení nákladů pro mezinárodní leteckou dopravu a zlepšení dopravní infrastruktury vytvořily příležitosti pro mezinárodní maloobchodníky a supermarketky. Zdroje zboží našli v Asii, Africe a Latinské Americe. Tyto země jim nabídli bohaté pracovní zásoby, potřebné dovednosti a výrobní schopnosti a zároveň možnost vyplácet mnohem nižší mzdy zaměstnancům.

Nová pracovní místa vytvořená díky transformaci rozvojových zemí do „dílenského světa“ mohou významně přispívat ke snížení chudoby. Tato místa však často nebývají dostatečně eticky ošetřena a bývají obsazena především těmi nezranitelnějšími, jako jsou například mladí lidé, ženy, migranti a lidé s nízkou kvalifikací. Standardy, a to především soukromé pracovní standardy, požadují od kupujících na mezinárodních trzích, aby přispívali ke zlepšení pracovních podmínek a ke kvalitnější zaměstnanosti (Schuster, Maertens, 2016).

Vzestup globálních hodnotových řetězců, skrz který západní obchodníci a supermarketky kontrolovali rozsáhlé sítě dodavatelů rozptýlených po celém světě, vyvolal značné obavy ohledně sociálních a ekologických podmínek, v nichž bylo zboží a služby vyrobeno. Nevládní organizace, odbory, studentské organizace a média upozornila na využívání dětí k otrocké práci v manufakturách, které produkovali předměty určené pro západní trh. Zpočátku byli kampaně zaměřené především na mezinárodní aktéry, jako je světová obchodní organizace (WTO). Později se však ukázalo, že snahy o universální minimální pracovní a ekologické normy zavést nelze, díky odporu ze strany vlád rozvojových zemí. Aktivisti za pracovní práva a ekologické podmínky proto obrátili svou pozornost na západní maloobchodníky a supermarketky. Pomocí kampaní vyzvali k něčemu, co voláme "model na bázi shody" pro práci s CSR v globálním hodnotovém řetězci (Lund-Thomsen, Lindgreen, 2014).

Důležité je zmínit i skutečnost, že ceny textilií od roku 1990 klesají, jak můžeme vyčíst z jednotkové ceny dovážených oděvů do US a ceny přístrojů potřebných na výrobu zboží jsou v rozvojových zemích prakticky za stejnou cenu, jako v zemích vyspělých (McCartney, 2014). To v kombinaci se stále přicházejícími novými požadavky na způsob výroby, které jsou nad rámec jednoduché montáže tlačí na dodavatele a snižuje zisk.

Obtížnější odbyt výrobků mimo jiné způsobují i externí omezení vyspělých zemí. Různá cla a kvóty navyšují náklady dodavatelům z rozvojových zemí. Tyto překážky mají tendenci překonávat spíše výrobky, které jsou po stránce výroby technicky náročnější (McCartney, 2014). Mezi ně však výrobu textilií zařadit nemůžeme. Malý dodavatelé také nacházejí problém v tom, že v rozvinutých zemích je pro ně často nepříznivá struktura trhu. Tvoří se v ní totiž podniky, které představují většinové prodejce zboží a maloobchodníci tak tvoří jen malou část dodavatelů. Velkododavatelé většinou vyžadují velké objemy zboží za nízké ceny, kratší dodací termíny a větší druhovou rozmanitost. Tyto podmínky je však pro malé dodavatele velmi obtížné plnit (McCartney, 2014).

Z ekologické stránky má používání pesticidů při výrobě například bavlny hlubší dopad v rozvojových zemích nežli v zemích rozvinutých. Může za to fakt, že se zde často používají starší, nepatentované, a tudíž levnější a méně bezpečné pesticidy. Na lidské zdroje pracovní síly to má ještě větší vliv, neboť zaměstnanci často nepoužívají ochranné oděvy a aplikují pesticidy pomocí ručních postřikovačů. Problematický je i takzvaný efekt „šlapajícího mlýnu“. Pod tímto názvem se označuje bludný kruh používání chemikálií. Výzkumy (např. Pretty, 2005; Myers, Stolton, 1999) dokazují, že nadměrné používání pesticidů vyvolává resistenci škůdců, plevelů a chorob. Při ničení nepřátelských organismů pesticidy také dochází k zabíjení přátelských organismů, kterými jsou například žížaly, které zlepšují kvalitu půdy. Díky těmto faktům se užívání pesticidů dá označit za neudržitelné a může díky nim dojít i ke zhoršení úrodnosti půdy (Rieple, Singh, 2010).

Kontrola a dodržování pravidel týkajících se chemických rizik při zpracování bavlny je jedním z klíčových výzev udržitelnosti, které musí odvětví textilní výroby řešit. Chemie je zde totiž velmi intenzivně používaná. Chemikálie musí řešit mnoho nových požadavků a nároků

zákazníků, jako například multifunkční ochranu proti povětrnostním vlivům či resistenci proti ohni. Existují desítky tisíc chemických látek na světovém trhu, z nichž jsou mnohé považovány za nebezpečné pro zdraví nebo životní prostředí. Na řešení rizik spojených s jejich využíváním je vyvinut vysoce nedostačující soubor pravidel a dohod. Vzhledem k rozptýlenosti rizik týkajících se chemických látek v celém výrobním řetězci je jejich pozorování a hlídání mnohem náročnější, než když se rizika nacházejí lokálně, kde je můžeme snadno pozorovat našimi vlastními smysly (BOSTRÖM, 2015). Nicméně počáteční náklady ekologického zemědělství jsou vyšší než u konvenčních metod. U pěstování bavlny výnosy klesnou během prvních dvou až tří let o 10-20 %, mohou klesnout dokonce i o 50 % (Rieple, Singh, 2010).

2. CSR a regulace globálních dodavatelských řetězců pomocí soukromých etických standardů

Společenská zodpovědnost firem neboli CSR (z anglického corporate social responsibility) se dá definovat jako trvalé odhodlání firem chovat se eticky a přispívat k hospodářskému rozvoji a zároveň zlepšovat kvalitu života zaměstnanců a jejich rodin, stejně jako místní komunity a společnosti jako celku (Castka, Balzarova, 2008).

Literatura udává, že se CSR liší v rozvojových a rozvinutých zemích a zároveň, že jsou rozdíly v jeho plnění mezi jednotlivými zeměmi (Imam, 2000; Adams, Hill, Roberts 1998). Rozdíly najdeme také při různých druzích výroby (Gray, Javad, Power, Sinclair, 2001). Rozvinuté země kladou často důraz na lidské zdroje, a to pomocí například rovnosti v pracovních příležitostech, vlastnictví zaměstnaneckých akcií, odměňování zaměstnanců či školení zaměstnanců (Adams, Hill, Roberts 1998). V rozvojových zemích se CSR zaměřuje zejména na politické, finanční, vzdělávací a kulturní prostředí v nadnárodních společnostech. Rozvojové země mají společenské a enviromentální problémy, jako jsou znečištěné životní prostředí a problémy týkající se pracovního prostředí a lidských práv. CSR zde slouží k boji proti těmto problémům (Rais, Goedegebuure, 2009).

Příkladem společenské zodpovědnosti firem může být CSR Program Indické společnosti The Cotton Corporation of India Ltd. Společnost mezi své mise CSR programu zařadila: nesení zodpovědnosti za veškeré dopady činnosti podniku na zaměstnance, zákazníky, akcionáře, komunitu i životní prostředí ve všech aspektech své činnosti, chování se ekonomicky, environmentálně i sociálně udržitelným způsobem a zároveň přitom uznávat zájmy zainteresovaných stran, vykonávání činnosti související s praxí udržitelného rozvoje a vykonávání filantropické aktivity s ohledem na sociálně-ekonomické a obchodní cíle a zajištění udržitelné konkurenční výhody, zajištění výhod pro nejmenší jednotky, tedy vesnice, obce, čtvrti a okresy či vydávání 2% zisku společnosti na CSR aktivity. V praxi plnění CSR aktivit spočívá například ve vydávání studijní stipendií nadaným žákům, kteří jsou dětmi zaměstnanců, či výstavbou toalet ve školách (The Cotton Corporation of India Ltd., 2011).

Další příklad CSR chování firem si můžeme ukázat na Španělské textilní společnosti Inditex. Společnost vyvinula model investic do sociálních programů, pomocí něhož se zapojuje do společensky odpovědných praktik, které vytvářejí hodnotu v rámci komunity a obecně společnosti. Většina investicí jde do vzdělávání, programů zlepšujících zaměstnanost a humanitní pomoci. V roce 2015 činily investice Inditexu do sociálních programů více než 35 milionů eur. Při plnění projektů týkajících se sociálního programu spolupracují s organizacemi jako jsou lékaři bez hranic či červený kříž (Inditex, 2017).

Studie již dlouho zkoumají vztahy mezi CSR a spotřebitelským vnímáním světa. Zjistili, že CSR je klíčovým prvkem úspěchu firem, které pozitivně ovlivňuje spotřebitelské vyhodnocení a reakce na výrobky a služby. Firmy, které provádějí vhodné CSR nástroje a aktivity, přispívají k příznivějším postojům spotřebitelů a jejich větší spokojenosti s firmou. Z tohoto důvodu mají spotřebitelé tendenci být více spokojeni a dávat lepší ohodnocení firmám, u kterých se domnívají, že se zavázali k aktivitám spojeným s CSR aktivitami. CSR také úzce souvisí s morálními pojmy jako je důvěra, která pomáhá vytvořit důvěryhodné vztahy mezi interními a externími zainteresovanými stranami (Park, Kim, Kwon, 2017).

Významná část diskuzí a praxe spojené s CRS tvrdí, že nadnárodní podniky a společnosti mohou díky jejich spolupráci se zeměmi třetího světa a tvorbě akcí se sociální podporou přispět ke zmírnění chudoby a nouze v těchto regionech. Příklady jako iniciativa 10 000 women initiative of Goldman Sachs, která se snaží učit podnikatelským dovednostem chudé ženy v rozvojových zemích a financovat sociální projekty, se stali vzorovým příkladem v této oblasti. Existuje velké množství literatury o obchodní neziskové spolupráci, které dokazují úspěšnou spolupráci a přispívají k identifikaci analytického a teoretického rámce potřebného ke studiu a provádění takovéto spolupráce (Austin, Seitanidi, 2012; Seitanidi, Crane, 2009). Naopak můžeme najít kritické prameny literatury o CRS, které jsou skeptické k této spolupráci. Tvrdí, že podniky jsou řízeny ve vlastním zájmu a úsilí o dosažení zisku, a proto se od nich nedá očekávat konzistentní a nezbytná podpora na udržitelném základě (Blowfield, 2005; Jamali, Keshishian 2009).

Další část literatury (Hirway, 2010; Knorringa 2010) udává, že rozvojové země v éře globalizace byly transformovány do „dílenského světa“. Nadnárodní společnosti, které řídí mezinárodní výrobní sítě mají asi třetinu svých aktiv mimo své domovské země. Tato literatura informuje především o názorech a praxi aktivistů v širokém kontextu společenské shody.

Firmy žene ke společenské zodpovědnosti neboli CSR „model na bázi shody“. Tento model předpokládá, že nevládní organizace, odbory a média by mohla přinést dostatečný tlak na mezinárodní maloobchodníky a supermarkety. Tento tlak vytvářejí pomocí kampaní ve veřejných sdělovacích prostředcích či tím, že zajistí zkrachování firem, které nedokázali zajistit bezpečné a hygienické pracovní podmínky ve svých dodavatelských továrnách nacházejících se v rozvojových zemích pomocí mobilizací bojkotů konzumentů. Takový tlak by měl donutit mezinárodní firmy k rozvoji firemních kodexů chování a etických směrnic. Pomocí nich stanoví sociální a environmentální podmínky, za kterých by měli být výrobky v rozvojových zemích vyráběny (Lund-Thomsen, Lindgreen, 2014). Dodržování těchto pokynů může být kontrolováno pomocí sociálních a environmentálních auditů. Teoreticky by mělo dojít k horizontálně delším obchodním vztahům a většímu množství objednávek u firem, které vykazují vysokou úroveň dodržování kodexů chování. Naopak u firem, které se nesnaží být v souladu s kodexy chování by mělo dojít ke snížení objednávek či k vyloučení z trhu. Tento model však v praxi nefunguje vždy tak jak má a je idealizovaný (Ruwanpura, Wrigley, 2011). Jeho různé formulace a realizace se objevily v různých geografických souvislostech. Některé společnosti a mnohostranné iniciativy se zaměřují na audity méně přísně než jiné (Hughes, Buttle, Wriley, 2007).

V posledních desetiletích se světový obchod se zemědělsko-potravinářským zbožím značně rozšířil. Tento obchod je stále jak předmětem veřejných bezpečnostních předpisů a kvality potravin tak i předmětem široké, většinou dobrovolné škály soukromých norem. Tyto soukromé normy se začaly objevovat koncem roku 1990 a to především jako soukromé normy kontrolující zdravotní nezávadnost potravin. Objevovaly se především v reakci na obavy spotřebitelů v zemích s vysokými příjmy o bezpečnost a kvalitu potravin ze zemí

s příjmy nízkými. Později se tyto normy rozšířily i na ekologické a sociální problémy. Mezi tyto normy patří například pracovní normy, jejichž cílem je zajistit důstojnou práci a důstojné pracovní podmínky a tím přispět k osmému cíli udržitelného rozvoje. Tímto cílem je produktivní zaměstnanost a slušná práce pro všechny. Všechny cíle udržitelného rozvoje jsou založeny na usnesení deklarace Mezinárodní organizace práce o základních principech a právech v práci. Deklarace Mezinárodní organizace práce vynáší ustanovení týkající se dětské práce, nucené práce, diskriminace a nerovnosti mužů a žen, kolektivního vyjednávání, zdravého a bezpečného pracovního prostředí, pracovní doby a důstojné odměny. Tyto normy poskytují pokyny k používání a kontrolování pracovní ochrany a jsou kontrolovány a prosazovány skrze certifikace kontrolované nezávislou třetí stranou nebo skrze systém kódů chování (Schuster, Maertens, 2016).

Skutečnost, že různé zúčastněné strany organizací převzaly větší zodpovědnost za jejich sociální a environmentální dopad, má za následek explozi různých standardů a literatury o nich na celém světě (BOSTRÖM, 2015). Standarty, a to především soukromé standardy požadují od kupujících na mezinárodních trzích, aby přispívali ke zlepšení pracovních podmínek a ke kvalitnější zaměstnanosti (Schuster, Maertens, 2016). V jejich úsilí je vyhnout se skandálům a zajištění, aby jejich prodávané produkty byly založeny na sociálně a environmentálně šetrnějších postupech. Nicméně několik respondentů uvedlo, že nejkomplicovanější částí není formulování, sestavování a zasílání norem a požadavků dodavatelům. Potíž nacházejí v přesvědčení a následování myšlenky že „tento postup“ je správný. On je tou výzvou (BOSTRÖM, 2015).

Studie (například Utting, 2008; Awasthi, Yagnik, 2010; Tewari 2010) prokázaly, že mzdy a pracovní podmínky se po zavedení etických kódů zlepšily pro část pracovníků, zejména těch, kteří mají trvalé zaměstnání. Posouzení dopadů etické obchodní iniciativy zjistilo kladný vliv na zdraví, otázku bezpečnosti, lepší mzdy a méně přesčasů pro pracovníky v textilním průmyslu. Tyto kódy také vedli ke zlepšení životního prostředí prostředky, jako je například běžné čištění odpadních vod (Lund-Thomsen, Nadvi, 2010). Nicméně studie (například Barrientos, Kanchan, Sood, 2010; Terawi, 2010; Damodaran 2010) prokazují i nedostatky

kódů. Zjistili, že zatímco se výsledky zlepšili pro část pracovníků, zhoršili se pro mnoho jiných, že někdy nepokrývají malé podniky a mikropodniky, zlepšení mzdy mimo sezónu na úkor zhoršení mezd v sezóně a podobně.

Etická odpovědnost je vysoká podle výše řízení se společností morálními pravidly a pravidly vhodného chování. Čím vyšší je etická odpovědnost tím vyšší je vnímání závazku společnosti k CRS aktivitám. Například společnosti s vysokými etickými standardy by měli spotřebitelům poskytovat úplné a přesné informace o svých produktech a službách, nabízet komplexní kód chování, zavádět preventivní opatření a citlivě zpracovávat osobní údaje. Navíc by měly společnosti vysvětlovat a propagovat své etické standardy a aktivně komunikovat se svými zákazníky. Typickým způsobem této činnosti jsou jejich prohlášení. Tato komunikace má pozitivní vliv na etickou společnost.

Standardy rozdělujeme podle toho, jakým způsobem se o kvalitě produktu komunikuje. Dělíme je na spotřebitelské certifikace, které předávají informaci spotřebiteli pomocí loga na obalu produktu a profesní standardy, které jsou zapsány pouze v dokumentaci a určené profesní veřejnosti, jsou součástí PR obchodníka a nebo firma prokazuje kvalitu svých produktů členstvím v příslušné kontrolní organizaci (Hejkrlik, 2016).

Standardy kontrolují aktivitu jimi certifikovaného dodavatelského řetězce pomocí auditů. Audity rozlišujeme podle jejich formy a většinou se rozlišují 4 typy. Těmi jsou „first“, „second“, „third“ a „fourth party“ audity. First party jsou nejslabším typem kontroly. Firma si zde vytváří pravidla sama sobě (Hejkrlik, 2006). Příkladem může Ethical Trading Initiative. Second party je, když si skupina firem vytvoří systém, který aplikuje na členy skupiny. Jedná se o samoregulaci platformou firem (Hejkrlik, 2016). U third party se jedná o regulaci nezávislou třetí stranou (Auret, Barrientos, 2004). Příkladem je Fairtrade a jedná se o nejlepší a nejrozšířenější způsob regulace. Poslední formou je fourth party, kde si skupina firem vytvoří systém, který otevře i pro certifikace nečlenů (Hejkrlik, 2016).

U auditů existuje riziko přílišné důvěry v ně. Certifikace a audity jsou prezentovány jako racionální, neutrální a nezávislé. Jsou využívány pouze pro vytvoření legitimity, a ne

pro zlepšení kvality životního prostředí či převzetí zodpovědnosti (Power, 1999). Jejich provádění slouží k obhájení „masky“, pod kterou, se skrývají nejistoty v organizačních postupech a schopnostech. Kritizuje se, že takové audity jsou rituální a povrchní (Boiral, 2012; Power, 1997). Dále je rizikový fakt, že auditorské činnosti vyžadují velké množství zdrojů a administrativy, které vytěsňují činnosti zaměřené na hlavní zaměření podniku. U samotných auditorů existuje riziko, že nebudou dostatečně nestrannými. U některých certifikací je totiž vztah dodavatel – zákazník. Společnost si své auditory najímá a vyvíjí na ně tlak, neboť v případě, kdy certifikaci u auditora nezískají, najmou si jiného (BOSTRÖM, 2015). Jejich nezávislost tak postupně klesá díky „morálnímu svádění“.

Otázkou u výše uvedené problematiky je, nakolik je možné spoléhat se na důvěru v dodavatele a na jakém rozsahu prověřovat. Vzhledem k tomu, že náklady spojené s prověřováním dodržování pravidel se započítávají nepříznivě do cen výrobků a některé činnosti se ve výrobě monitorují velmi obtížně, odběratelé zboží také často sází na důvěru v jejich dodavatele (BOSTRÖM, 2015). Toto konání však sebou nese riziko nedodržování pravidel smluvených s odběratelem. Proto se musí řešit otázka, nakolik a v čem dodavateli důvěřovat a na kolik prověřovat.

Celý CSR systém má také i své mezery. Mezi ně patří například to, že eticky certifikované výrobky jsou prodávány a propagovány často jen v zemích globálního severu. Spotřebitel severu je stavěn do pozice pomocníka na dálku a obyvatel jihu do pozice oběti nespravedlnosti globálního obchodu. Čímž jsou vynecháni další důležití potenciální zákazníci, kteří se nachází ve středních a vyšších vrstvách spotřebitelů globálního jihu. Díky růstu střední vrstvy globálního jihu je tato situace nadále neudržitelná a zároveň problematická pro prosazování politické a akademické debaty o etické spotřebě.

Příkladem může být prohlášení bývalého ředitele indické Fairtrade organizace: „Zatímco jižní producenti a pracovníci hráli klíčovou roli v podpoře představy "obchod ne pomoc" jakožto etičtí konzumenti, mají malou odezvu s jižními konzumenti jako je Indická střední vrstva“ (Gregson, Ferdous, 2015). Čímž poukázal na pokles společenské odpovědnosti

ve střední indické vrstvě a její ztrátu paměti o chudobě a zároveň na vznik nové spotřebitelské kultury spojené s ekonomickou liberalizací. Také to identifikuje absenci etické spotřeby jakožto atribut chování indických a potažmo jižních spotřebitelů. Má také za následek označení jižní spotřeby jako neetické a nezodpovědné. Zároveň však ponechává zodpovědnost za životní standarty v globálním světě na spotřebitelích globálního severu. Otázka potenciálu upevnění zodpovědnosti na střední vrstvě globálního jihu je středem jakékoli snahy při vytváření prostoru pro etickou spotřebu v zemích globálního jihu.

3. Textilní průmysl v České republice

Textil pomáhá uspokojovat lidské potřeby od nepaměti. Používá se k ochraně před chladem, teplem, deštěm, či k dekoraci lidského těla. Umění výroby tkaniny z přírodního vlákna, jako je bavlna, hedvábí, vlna, juta a len, zná člověk již po staletí. Před průmyslovou revolucí byl textilní průmysl spíše v podobě malé domácí výroby. Avšak průmyslová revoluce zcela změnila povahu textilního průmyslu po celém světě a oblečení se začalo vyrábět ve velkovýrobnách. První významnou změnou bylo založení velkokapacitních továren a převedení textilní výroby do organizovaného sektoru. Druhou změnou bylo drastické zvýšení produkce. Vývoj vědy a techniky objevil mnoho nových způsobů výroby textilu s přísnějšími nároky na kvalitu (Nangala, 2014). Textilní průmysl se vyznačuje tím, že patří mezi „nejstarší klasické tovární odvětví, jenž začalo proces industrializace světového hospodářství a také byl prvním odvětvím operujícím v globálním rozsahu (Vošta, 2010). To vyvíjí tlak na standardy kvality. Dnešní podoba výroby textilu je velmi divergentní a vše se vyrábí tak, aby byly splněny odlišné nároky na textilie. Textilní průmysl vyniká díky své vysoké investiční kapacitě a zároveň zmenšené potřebě pracovních sil. Globální textilní průmysl má konstantní růst objemu výroby určené pro mezinárodní obchod (Machado, Filho, Carrazo, de Oliveira, Meneguite Ávila, Ferreira, de Campos, 2017).

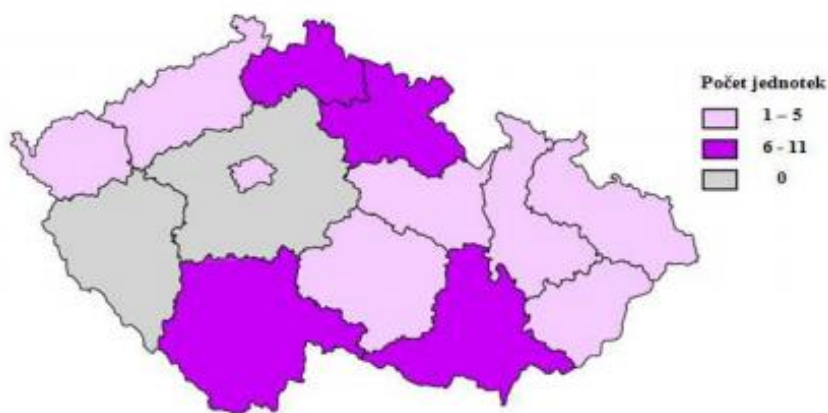
Významnými roky pro textilní průmysl v České republice jsou roky 1945 a 1948, kdy po druhé světové válce začalo docházet ke znárodňování podniků. Znárodňování bylo součástí velké politické, sociální, ekonomické a kulturní proměny poválečného Československa. Tou dobou zde byly považovány za největší textilní společnosti na území dnešního Česka a Slovenska textilní společnost Jana Nehera a textilní podnik Arnošta Rolného, jež se obě nacházely v Prostějově. Oba podnikatelé se zaměřovali více na výrobu pánských oděvů, měli stejnou obchodní strategii a i způsob výroby byl stejný. U obou podnikatelů také došlo k částečné arizaci (neboli vyvlastnění majetku osob, které byli židovského původu a jeho převedení do rukou árijských správců) jejich majetků. V říjnu 1945 obě společnosti podlely dekretům o znárodnění a spolu s dalšími třemi podniky se staly součástí národního podniku Oděvní průmysl v Prostějově. Přechodná doba mezi

vydáním znárodnovacího dekretu a skutečným spojením znárodněných firem trvala pouhých šest měsíců (Bursíková, 2011).

Revoluce výroby textilu byla v 19. století, kdy se začal využívat k ovládnutí anglického tkalcovského stroje parní stroj (Machado, Filho, Carrazo, de Oliveira, Meneguite Ávila, Ferreira, de Campos, 2017). Následný rozmach textilní průmyslové výroby je typický pro konec 19. a začátek 20. století a docházelo při něm k vytváření struktury odvětví textilní výroby. V České republice (v té době v Českých zemích) se tou dobou do textilního průmyslu zapojovalo přibližně tucet velkých výrobců, kteří pocházeli především z Prostějovska. Ovládali velkou část tuzemské spotřeby a také veškerý export. Počátkem 20. století došlo k mnohým změnám jak kvalitativního, tak i kvantitativního charakteru. Jimi byly nárůst podniků různých velikostí a charakterů po kvantitativní stránce a vybavenost, organizace pracovního procesu a výrobní specializace po kvalitativní stránce charakteru (Příhodová, Štýbrová, Talaš, 2004).

Textilní průmysl je průmyslem zpracovatelským. V České republice se od roku 1989 počet zaměstnanců v textilním průmyslu výrazně snížil. Příčinou je globalizace, která ho silně zasáhla, zejména díky dovozu zboží z asijských zemí (Vošta, 2010).

Textilní průmysl v České republice v roce 1980 měl 17 jednotek působících v bavlnářském průmyslu se sídlem v Hradci Králové, 7 jednotek působících v lnářském průmyslu se sídlem v Trutnově, 16 jednotek působících ve vlnářském průmyslu se sídlem v Brně, 13 jednotek působících v pletářském průmyslu se sídlem v Písku a 10 jednotek v oděvním průmyslu se sídlem v Prostějově (Glogarová, 2013). Rozložení počtu jednotek textilního průmyslu v krajích České republiky v roce 1980 je znázorněno na obrázku č. 1.

Obrázek 1: Rozložení jednotek textilního průmyslu v krajích ČR v roce 1980

Obrázek 1 - Zdroj: Glogarová, 2013

V roce 2012 je již situace v porovnání s rokem 1980 velmi rozdílná. Subjektů zabývajících se textilním průmyslem bylo 4 418. V průběhu let od roku 2001 do roku 2012 je možné vypozařovat, že počet subjektů zabývajících se textilním průmyslem spíše klesá (Glogarová, 2013). Na obrázku č. 2 je znázorněn počet jednotek zabývajících se textilním průmyslem v České republice v roce 2012.

Obrázek 2: Rozložení subjektů vyrábějící textilie v jednotlivých krajích ČR v roce 2012

Obrázek 2 - Zdroj: Glogarová, 2013

V roce 1987 bylo Československo na šestém místě v celosvětovém žebříčku spotřeby textilních surovin na jednoho obyvatele a celá 80. léta 20. století bylo považováno za textilní velmoc. Po roce 1989 však mnoho podniků neustálo podmínky otevřeného trhu, a tak je toto období charakteristické snížením počtu zaměstnanců, snížením objemu výroby, rušením neekonomických provozů a ukončením činnosti mnoha tradičních českých textilních producentů (Glogarová, 2013). Od roku 1990 do roku 2015 přišlo odvětví textilního průmyslu o 50 % své produkční kapacity a zhruba o 100 000 pracovních míst (Simerská, Musiolek, 2015). Tento vývoj se však dá označit za přirozený, neboť podobným vývojem prošly všechny vyspělé země Evropy a Ameriky (Glogarová, 2013).

Dnešní textilní výroba ve vyspělých zemích, tedy i v České republice, je spíše orientovaná na výrobky s vysokou přidanou hodnotou. Tyto textilie nacházejí uplatnění v oborech jako je potravinářská výroba, stavebnictví, zemědělství, výroba hygienických pomůcek, medicína a další. Vyrábí se velmi specializované textilie, které mají více účelů než jen hezky ošatit zákazníka. Například textilie dodávané do medicíny zahrnují tak tenké upletené trubičky, že je lidské tělo dokáže přijmout a mohou nahradit tepny nebo bránici (Glogarová, 2013). V roce 2014 bylo na území České republiky registrováno 383 podniků³ působících v textilním a kožedělném průmyslu a 10 612 zaměstnanců v textilním průmyslu s tím, že se odhaduje kolem 20 000 dalších lidí pracujících v malých provozech pod 20 zaměstnanců. Podíl zaměstnanosti v textilním průmyslu na zaměstnanosti v celkovém průmyslu činil 1,45 %. Český textilní průmysl přitom byl orientovaný na export. Téměř 73 % celkových příjmů šlo z přímého exportu. Nejvýznamnějšími trhy bylo Německo (28%), následně Itálie, Polsko, Slovensko, Rumunsko a Francie. Část produkce spadá do sféry European Union's Outward Processing Trade Scheme, což je označení pro výrobky, které jsou zpracované v ČR podle designu a technologií zahraničních dodavatelů. Můžeme však nalézt i výrobu zaměřenou na tuzemský trh, která se povětšinou zaměřuje na výrobu outdoorového a sportovního oblečení. Podíl textilní produkce v roce 2014 činil 0,16 %. Při průzkumu trhu, který se konal v textilních továrnách v Pleas Havlíčkův Brod, Vespa Prostějov a Bernhardt, činila průměrná

³ Registrované jsou pouze firmy s více než 20 zaměstnanci

mzda dotazovaných respondentů 11 350 Kč čistého, což se nachází pod hranicí důstojné mzdy. Textilní sektor patří z celého zpracovatelského sektoru k nejméně placeným (Simerská, Musiolek, 2015).

Poslední velký zaměstnavatel v českém textilním průmyslu byl oděvní podnik Prostějov, který v roce 2010 zkrachoval, a to i přesto, že ještě v roce 2000 zaměstnával přes 5000 lidí. Historie tohoto podniku sahá až do roku 1491, kdy byl založen krejčovský cech. První továrna byla založena Maierem Madlou, kterého později následovali další podnikatelé z Prostějovska. Prostějov se stal největším centrem výroby konfekce v Rakousko-Uhersku. Prostějovským výrobcům dominovali již zmiňovaný Nehera a Rolný. Po následném znárodnění majetků veškeré Prostějovské textilní výroby vznikl právě zmiňovaný oděvní podnik Prostějov, který byl jedním z nejvýznamnějších producentů konfekce v socialistickém bloku. V roce 1992 byla firma privatizována tehdejšími managementem, rozšířila své marketingové aktivity a zavedla nové ochranné známky.

Problémy oděvního podniku Prostějov začali po roce 2005 a jedním z hlavních důvodů neúspěšnosti firmy byl postupný pokles tržeb. Pokles byl z 3,5 miliardy v roce 2005 na 1,1 miliardy v roce 2009. Firma tento problém řešila snižováním objemu výroby a postupným propouštěním zaměstnanců. Zatímco zaměstnanců bylo v podniku v roce 2005 téměř 5 a půl tisíce, v roce 2010 jich již bylo pouze kolem 1 500. Krach podniku dokončil vliv hospodářské krize, kterou podnik neustál a upadl do insolvence. Dalšími důvody krachu podniku bylo posilování koruny vůči ostatním měnám, což negativně ovlivňovalo export či neatraktivní design výrobků.

Krach podniku vzbuzoval obavy především ze zvýšené nezaměstnanosti v Prostějovském regionu. Naštěstí zde v posledních letech vzniklo mnoho nových menších podniků působících v textilním odvětví, ve kterém se propuštění pracovníci uplatnili. Další bývalí pracovníci tohoto podniku prošli rekvalifikačními kurzy a našli uplatnění v jiném odvětví. Podle zpráv Úřadu práce v Prostějově krach podniku významné rozdíly v nezaměstnanosti nezpůsobil a počet nezaměstnaných osob v okrese Prostějov je dlouhodobě pod celorepublikovým průměrem (parlamentnilisty.cz, 2015).

Pět největšími textilními podniky podle výše tržeb v roce 2014 byly v České republice Juta a.s., PEGAS NONWOVENS s.r.o., Nová Mosilana, a.s., KORDÁRNA Plus a.s., VEBA, textilní závody a.s.

Pět největšími oděvními podniky podle výše tržeb v roce 2014 byly v České republice Tonak a.s., BLAŽEK Praha., a.s., KARA Trutnov, a.s., ALTREVA spol. s.r.o., PRO LEN s.r.o (ATOK, 2015).

4. Hlavní etické certifikace používané v textilním průmyslu

V této kapitole jsou popsány vybrané standardy, které se nacházejí na českém trhu a které se zabývají textilní výrobou.

a) Ethical Trading Initiative (ETI)⁵

Zdroj: www.innovation-forum.co.uk/

Ethical Trading Initiative je aliance firem, odborů a nevládních organizací, která prosazuje dodržování práv zaměstnanců po celém světě (ETI, 2017a). Jedná se o profesní soukromý standard. Tato iniciativa je generická, což znamená, že je použitelná pro jakýkoliv typ společnosti, v libovolném místě na světě. Celkový základní kodex Ethical Trading Initiative je odvozen z úmluv mezinárodní organizace práce. (ITC – Standards map, 2015).

Kodex je mezinárodně uznávaný kodex pracovních postupů a obsahuje tyto položky: zaměstnání je vybráno svobodně, dodržování práva na kolektivní vyjednávání a svoboda sdružování, pracovní podmínky jsou bezpečné a hygienické, nesmí být použita dětská práce, je vypláceno minimálně životní minimum, pracovní doba není příliš vysoká, zákaz diskriminace, zaměstnání je poskytováno pravidelně, není povoleno žádné drsné nebo nelidské zacházení (ETI, 2017b).

Členství v ETI je spíše závazkem ke zlepšování zacházení se zaměstnanci v dodavatelském řetězci než striktním systémem hodnocení pro udělování certifikace. Členské firmy musí přijmout „ETI Base Code“ (poslední revize 1. 4. 2014) a přihlásit se k postupnému naplňování dokumentu „Principy naplňování ETI“. Etická pravidla ETI jsou postavena na konvencích a struktuře ILO. Jsou ale definována velmi obecně na úrovni 9 oblastí od svobody sdružování až po minimální mzdu. V principech naplňování se členové zavazují i k tomu, že budou dohlížet a sdílet dobré obchodní praktiky i se zbytkem svého dodavatelského řetězce.

⁵ Sídlo: Velká Británie (www.ethicaltrade.org)

Kontrola plnění spočívá v tom, že členské firmy každoročně odevzdávají radě ETI report o naplňování ETI Base Code standardu. Ten je poté posuzován na základě daných indikátorů. Řada reportovaných kritérií je však kvalitativní a nelze jí přesně měřit a hodnotit. V případě, že firma podle rozhodnutí rady neplní etický závazek, je jí ukončeno členství. Za dobu trvání však bylo ukončeno členství pouze dvěma firmám – DNS Stones Ltd a Rockford (Hejkrlík, 2016).

b) Fairtrade textile⁷

Fairtrade textile je jedním z více standardů Fairtrade a je součástí většího programu s cílem usnadnit změnu k lepšímu v textilním dodavatelském řetězci a jeho souvisejících dodavatelských praktikách. Tento komplexní přístup se zabývá výrobcí a pracovníky v dodavatelském řetězci. Snaží se o dosažení lepších mezd a pracovních podmínek a zapojuje značky k zavazování se ke spravedlivým podmínkám obchodu. Jedná se o certifikaci, která je primárně určena pro spotřebitele.

Hlavními komponenty standardu jsou: kritéria standardu jsou vyžadována na všech úrovních dodavatelského řetězce, tento standard je možné používat jen v zemích, kde je povolena svoboda sdružování, norma je otevřená dalším odpovědným vláknům (Fairtrade bavlna), všichni subdodavatelé musí být zaregistrováni a souhlasit s auditem (Fairtrade International, 2011a).

Fairtrade textile spadá pod koncept Fairtrade, který má 3 základní pilíře (ekonomický, sociální a ekologický). Mimo jiné se Fairtrade vyznačuje minimalizací článků v obchodním řetězci, z důvodu snižování nákladů a zlepšují se i obchodní vztahy. Koncept upravuje výhradně obchodní vztahy mezi zeměmi rozvojovými a rozvinutými a sleduje různé typy výrobků (Hradecká, 2008). Certifikaci konceptu uděluje nezávislá firma FLOCERT, jejíž auditoři jsou vysoce kvalifikovaní, jsou obeznámeni s místní kulturou, jazykem a právními

⁷ Sídlo: Německo (<https://www.fairtrade.net>)

systémy (Fairtrade International, 2011b). Výrobky, které splňují veškeré podmínky Fairtrade textile nesou ochrannou známku (Hradecká, 2008).

c) ISO 26 000⁸

Společenská zodpovědnost firem stále získává na síle, a proto mezinárodní organizace pro normalizaci (ISO) zahájila vývoj standartu ISO 26 000 pro společenskou zodpovědnost. ISO 26 000 poskytuje návod, jak mohou podniky a organizace pracovat sociálně odpovědným způsobem. ISO 26 000:2010 poskytuje spíše návod než požadavky na rozdíl od jiných známých norem ISO, a tak nemůže být certifikována (ISO, 2017). Proto je v práci norma jen zmíněna, ale do závěrečného porovnání certifikací není zařazena.

d) Global Organic Textile Standard (GOTS)⁹

www.ota.com

GOTS se skládá ze čtyř renomovaných členských organizací, kterými jsou OTA (USA), INV (Německo), Soil Association (Anglie) a JOCA (Japonsko). Je to přední světový profesní soukromý standart pro textilní zpracování organických vláken. Zahrnuje ekologická a sociální kritéria a zprostředkovávání nezávislou certifikaci celého textilního dodavatelského řetězce (GOTS, 2016a).

Hlavními kritérii pro výrobu certifikovaných vláken jsou: výroba certifikovaných vláken musí být provedena na základě uznávaných mezinárodních nebo národních norem, certifikace vláken na přechodné období je možná pokud příslušné zemědělské standardy tolerují tuto certifikaci, textilní výrobky nesoucí značku "organic" musí obsahovat minimálně 95 % certifikovaných textilních vláken, zatímco produkty označené značkou "made with organic" musí obsahovat minimálně 70 % certifikovaných organických vláken.

Certifikace probíhá pomocí nezávislých a speciálně akreditovaných orgánů, které se řídí GOTS systémem kontrol a jejich cílem je poskytnout důvěryhodnou záruku za textil certifikovaný GOTS (GOTS, 2016b).

⁸ Sídlo: Švýcarsko (<https://www.iso.org>)

⁹ Sídlo: Německo (<http://www.global-standard.org/>)

Je to dynamický standart, který podporuje neustálý vývoj lepších metod při zpracování textilu. Při tomto procesu zlepšování spolupracuje s mezinárodními zúčastněnými stranami, jako je textilní průmysl, dodavatelé chemických látek, ekologické organizace či dělnické skupiny práv a odborů (Tosti, 2012). Za své poslání považuje vývoj, implementaci, ověřování, ochranu a podporu GOTS. Tato norma klade ekologické požadavky a pracovní podmínky na celý dodavatelský řetězec a požaduje ekologicky pěstované plodiny (GOTS, 2016a).

e) Fair wear foundation (FWF)¹⁰

Fair wear foundation je poměrně ambiciózní sociální standard chování pro práva pracovníků v textilním dodavatelském řetězci se sociálními audity založenými na rozhovorech s personálem i vedením, kontrole dokladů a výrobních zařízení. Je soukromým profesním standardem. Je obecně považován za jeden z nejpřísnějších a nejdůvěryhodnějších programů s audity (Boström, Jönsson, Lockie, Mol, Oosterveer, 2015). Fair wear foundation spojuje obchodní sdružení, odbory a nevládní organizace jako rovnocenné partnery na všech úrovních činnosti (FWF, 2017)

Je to evropská nezávislá vícestranná iniciativa, která provádí nezávislé kontroly evropských podniků a usiluje o zajištění práv pracovníků v souladu s fair wear foundation kodexy jednání. Byla založena mezinárodní platformou organizací Clean Clothes Campaign ve spolupráci se zástupci odborových svazů a maloobchodníků. Členské společnosti jsou povinny implementovat Fair wear foundation kodexi chování u svých dodavatelů.

Kodex chování Fair wear foundation zahrnuje 8 oblastí: nucená práce, dětská práce, diskriminace, odborová práva a dělnické výbory, mzdy, pracovní doba, zdraví a bezpečnost a právně závazné pracovní poměry.

¹⁰ Sídlo: Nizozemí (www.fairwear.org)

Díky jednomu z nejpřísnějších a nejdůvěryhodnějších auditů poskytuje Fair wear foundation jednu z prvních velkých studií účinnosti kódů na základě věrohodných dat auditu. Prostřednictvím podrobného kódování továrních auditů zajišťuje i první analýzu ve velkém měřítku (Egels-Zandén, Lindholm, 2015).

f) Business Social Compliance Initiative (BSCI)¹¹

<http://unleashopportunity.fta-intl.org/>

Business Social Compliance Initiative je iniciativou více jak 1200 firem, které spojuje závazek ke zlepšování pracovních podmínek ve svých dodavatelských řetězcích. Je jedním ze soukromých profesních standardů. Iniciativa vznikla pod záštitou asociace evropských a mezinárodních maloobchodníků – Foreigner Trade Association (FTA) se sídlem v Bruselu. Kromě BSCI standardu vytvořila FTA také BEPI iniciativu zaměřenou na ochranu životního prostředí.

Celý systém kontroly je postaven tak aby umožňoval firmám postupný rozvoj etické kvality společností a produktů prostřednictvím svého ústředního dokumentu tzv. „Code of conduct“, který se odvolává na řadu mezinárodních konvencí OSN, MOP, OECD, Deklaraci lidských práv a podobně. Není to však přímo certifikační standard s detailně propracovanými položkami. BSCI spolupracuje s 19 externími nezávislými auditorskými firmami, které jsou akreditovány společností SAAS.

BSCI Code of Conduct sestává z 11 obecných principů společenské odpovědnosti vůči zaměstnancům. Kontrola podle standardu BSCI však přímo nevede k certifikaci, kterou by se firma prokazovala. Principy jsou pouze obecným závazkem společností k etičtějšímu obchodu. Firmy se de facto přihlásí k naplňování těchto principů tím, že se stanou členy platformy BSCI. BSCI dále odkazuje na certifikaci SA8000, kterou považuje za další krok k demonstraci odpovědnosti firem. Platforma BSCI také umožňuje společnostem

¹¹ Sídlo: Belgie (www.bsci-intl.org)

strukturovanou výměnu dat ohledně sociálních a environmentálních praktik, podobně jako například SEDEX (Hejkrlík, 2016).

g) Social Accountability International (SAI/SA8000)¹⁴

Zdroj: www.sa-intl.org

Social Accountability International je vícestranná iniciativa a nevládní organizace, která se věnuje zlepšování pracovišť a komunit pomocí zavádění a rozvoje sociálně odpovědných standardů. SAI je jedním z profesních soukromých standardů. SAI shromažďuje klíčové zúčastněné strany k vyvíjení standardu na dobrovolné bázi, vedení zkoumání nákladů a přínosů, akreditaci auditorů, poskytování školení a technické pomoci, a také pomáhání společnostem při zlepšování sociálních podmínek v jejich dodavatelském řetězci. V roce 1997 SAI zahájila SA8000 (Social Accountability 8000), což je dobrovolný standard pro pracoviště, na základě podmínek mezinárodní organizace práce a OSN konference. SAI8000 v současné době používají podniky a vlády po celém světě a je považovaná za jednu z nejsilnějších z nejsilnějších norem pro pracoviště. SAI spolupracuje s odbory, místními nevládními organizacemi, iniciativami mnoha zúčastněných stran, Organic, Fairtrade, ekologickými organizacemi, rozvojovými charitami a protikorupčními skupinami při provádění výzkumů, vzdělávání a budování nových programů (SAI,2017a).

V prvním kroku certifikace SA8000 se žadatel zavazuje k online řízení sebehodnocení. Sebehodnocení pomáhá organizaci k pochopení systému požadavků managementu SA8000 a k zjištění, zdali je jejich organizace připravena požádat o certifikaci. Poté co se organizace cítí být připravená k certifikaci, vybere si ke spolupráci jeden z nezávislých certifikačních orgánů a spustí proces hodnocení způsobilosti k certifikaci. Certifikační orgán hodnotí dokumentaci, pracovní postupy, rozhovory se zaměstnanci a pracovní evidenci. V případě souladu organizace s podmínkami certifikace uděluje certifikát SA8000, který může organizace použít ke své propagaci. Následuje sledování aktivit organizace pomocí

¹⁴ Sídlo: USA (www.sa-intl.org/sa8000)

ohlášených i neohlášených kontrol, zpravidla 2x do roka, čím certifikační orgán zjišťuje, zda je organizace i nadále v souladu s podmínkami SA8000. Certifikát SA8000 je platný po dobu 3 let (SAI, 2017b).

h) Fair Labour Association (FLA)¹⁵

FAIR LABOR
ASSOCIATION™

<http://www.msi-integrity.org>

FLA je výsledkem společného úsilí vysokých škol, organizací občanské společnosti a společensky odpovědných firem zaměřených na ochranu práv zaměstnanců na celém světě.

FLA dává za povinnost organizacím, dobrovolné plnění mezinárodně uznávaných pracovních norem všude, kde se jejich výrobky vyrábějí a patří mezi profesní standardy. FLA

je nevládní organizací a vícestrannou iniciativou (FLA, 2012a).

FLA si vyvinula svou nezávislou certifikační firmu Sustainable Compliance methodology (SCI), která byla vyvinuta v reakci na potřebu více efektivního sociálního systému, než jsou konvekční audity. Systém se snaží zlepšovat pracovní podmínky 5 způsoby: měřením normálních pracovních postupů, namísto měření jen v náhodné dny, odkrýváním problémů a poskytováním systematických a trvalých řešení, opatření a zlepšování pracovních podmínek, tak aby poskytovali užitečné informace pro spotřebitele a společensky zaměřené organizace, umožněním jednoduššího sledování a vyhodnocování všem zúčastněným stranám pomocí poskytování standardizovaných odhadů a hodnocení výsledků pokroků, pomocí přívětivého chování pracovníků managementu a většího zapojení pracovníků do formulování, provádění a přezkumu politik organizace (FLA, 2012).

¹⁵ Sídlo: USA (<http://www.fairlabor.org>)

5. Cíle práce

Cílem práce je analýza a srovnání etických standardů kvality týkajících se textilní výroby, jejichž výrobky je možno koupit v České republice. Do práce jsou zahrnuty hlavně sociální a environmentální standardy zaměřené na etiku výroby, dopravu a zpracování produktů, které se do České republiky dovážejí ze „zemí třetího světa“. Dalším cílem je ověření dostupnosti etických standardů v České republice a zhodnocení, jakým způsobem se na našem trhu výrobky prodávají.

6. Metodika

a) Metodika rešerše

Citované informace byly získány převážně z databáze EBSCO a webových stránek porovnávaných standardů. Při vyhledávání v databázích byly vybrány publikace zabývající se problémy dodavatelských řetězců, CSR systému, etických certifikací a textilního průmyslu v České republice. Kritéria pro porovnání standardů byla postavena na základě získaných údajů z této literatury. Bylo použito celkem 72 zdrojů, které byly vyhledány pomocí různých kombinací slov a hesel jako například: Code of Conduct; Garment; Private regulation; Supply chain; Value chain; Worker rights, private certification, ethical certification, labels, regulation of value chains. Citace jsou zde uvedeny podle citačního vzoru fakulty tropického zemědělství na České zemědělské univerzitě v Praze.

b) Seznam hodnocených standardů

V práci byli zahrnuti tyto standardy: Ethical Trading Initiative, Fairtrade textile, ISO 26 000, Global Organic Textile Standard, Fair wear foundation, Business Social Compliance Initiative a Fair Labour Association. Důvodem jejich výběru bylo, že se jedná o nejvýznamnější a nejpoužívanější standardy, působící v oblasti textilní výroby, které se nachází na Českém trhu, nebo do něj v nejbližší době proniknou (Fairtrade textile).

c) Seznam kritérií zaměřených na fungování kontrolního systému

i. Kdo určuje kritéria, podle kterých certifikace probíhá

Na vytváření kritérií etických certifikací se podílí mnoho zainteresovaných stran. Toto kritérium určuje, kdo a jak se na jejich určování podílí (Bennett, 2016). Za nejsilnější standardy se dají považovat ty, u kterých rozhoduje o stanovení kritérií velká škála zúčastněných stran, naopak slabými standardy jsou ty, kde o kritériích rozhoduje minimální počet zúčastněných stran.

ii. Minimální požadovaná kritéria

Během auditu auditor většinou posuzuje určitá kritéria vyžadovaná hodnotící komisí a hodnocena na určité škále. Tato kritéria mohou být povinná, na úrovni doporučení či závazku splnit kritérium v průběhu dalších let nebo je vyžadováno minimální získání procentuální bodové hodnoty pro několik kritérií, pro zanechání na rozhodnutí podniku, která kritéria jsou pro něj výhodnější řešit více do hloubky a která méně (Hejkrlík, 2016).

iii. Finanční náročnost

Zobrazuje finanční náročnost auditů.

iv. Garant standardu

Obsahuje jméno organizace, která odpovídá za kvalitu standardu.

v. Frekvence auditu

Čím častěji se audit provádí, tím je systém kontrolovanější a spotřebitel má větší záruky, nicméně tím je to pro celý systém i nákladnější. Proto mnoho systémů volí plný fyzický audit pouze jednou za 3 roky a mezitím může provádět jen návštěvy a rychlé kontroly, či kontrolovat dokumenty na dálku. Mezi nejstriktnější způsob provádění auditu můžeme řadit každoročně se opakující fyzický audit (Hejkrlík, 2017).

vi. Nezávislost a kvalita auditu

- Kvalitu auditů mimo jiné zhoršují například podvodné audity, auditorova neznalost místního jazyka či neznalost kulturního prostředí. Proto se kvalita auditů vyjadřuje

také různými standardy kvality určenými pro certifikační organizace, tyto audity kontrolují kvalitu a průběh auditů. Pro účely bakalářské práce je rozlišováno několik stupňů:

- Vlastní řízení kvality – neexistuje externí kontrola vlastního systému garanta standardu
- Proces akreditace – nezávislou akreditační institucí je udělena akreditace.
- ISO17065 (65) – tyto certifikace provádí nejčastěji IOAS a vyjadřují již dostatečný standart a kvalitu celého procesu.
- Členství v ISEAL – Organizace určující způsoby, podoby, průběh vzniku a způsob implementace etických standardů. Jedná se o nejvyšší stupeň možné kvality celého systému (ISEAL, 2016)

vii. Transparentnost

Vyjadřuje, jak jsou standard i procesy kontroly dostupné spotřebiteli i potenciálním zájemcům o certifikaci. Zejména se jedná o zveřejnění standardu na webu (pokud je zveřejněn), zda výroční zpráva organizace obsahuje zdroje financování a zda je zveřejněná, a jestli je zveřejněný způsob kontroly a rozhodovací procesy.

viii. Formy sociálního auditu

Sociální audit může mít více forem, většinou rozlišujeme 4 typy a to „first“, „second“, „third“ a „fourth party“.

d) Seznam kritérií zaměřených na hodnocení dopadů standardu na dodavatelský řetězec

i. Rozsah a kontrola

Mnoho etických standard se zaměřuje na produkci. Tyto systémy pak většinou obsahují standard i pro zbytek dodavatelského řetězce. Nicméně, tento tzv. „Chain of Custody Standard“ má za cíl pouze vytvořit systém dohledatelnosti (traceability) původu produktu, aby bylo možno zaručit kontrolovaný původ. Obvykle obsahuje pravidla značení a oddělování od necertifikovaných produktů.

V některých případech mají ale systémy vytvořený i speciální standard pro obchodníky, který kromě dohledatelnosti původu plní i další etická kritéria, zejména ekonomická kritéria vztahu mezi dodavatelem a odběratelem (standard Fairtrade), nebo alespoň obecnou definici vhodných pracovních podmínek (NATURLAND, Fair for Life) či jiných sociálních a environmentálních standardů zpracování a obchodu (Bonsucro).

Další skupina standardů certifikuje celé společnosti, ale nezabývá se jednotlivými produkty (např. SA8000). Není tedy možné říci, že se jedná o eticky vyrobený a obchodovaný produkt v rámci celého dodavatelského řetězce (Hejkrlik, 2016).

ii. Sociální dimenze

V této kategorii jsou vybrané sociální požadavky jednotlivých standardů, které umožňují vzájemné porovnání potenciálních dopadů vzniklých při produkci, zpracování a obchodu s daným certifikovaným produktem. Zejména se jedná o:

- Do jaké míry standard odkazuje a vyžaduje plnění konvencí Mezinárodní organizace práce
- Jestli standard definuje obecné pracovní podmínky – vyžaduje naplňování místně platného pracovního práva a obecných lidských práv a jestli se zabývá podobou pracovních smluv zaměstnanců.
- V případě že existuje speciální standard pro skupiny malých zemědělců a výrobců je zásadní, jestli standard vyžaduje určité nastavení mechanismů a struktur demokratického rozhodování tak aby umožňoval vytváření demokratických institucí a budování kapacit malých a znevýhodněných členů. Řada standardů vyžaduje vytváření demokratických rozhodovacích struktur (často na úrovni odborů) i pro zaměstnance plantáží nebo větších podniků.
- Požadavek budování kapacit (vzdělávání) zaměstnanců či členů odbytových organizací
- Zákaz takové dětské práce (po 15 let věku), která by bránila duševnímu rozvoji dítěte
- Zákaz nucené práce

- Do jaké míry standard vyžaduje ochranu zdraví zaměstnanců a členů odbytových skupin zemědělců – zejména ochranné pomůcky a znalost potenciálního nebezpečí pro aplikaci agrochemikálií, konzervačních prostředků nebo postupů při zpracování produktů
- Zákaz jakékoliv rasové, etnické, náboženské, genderové a jiné diskriminace
- Jestli standard vyžaduje minimální hranici vyplácené mzdy (důstojná mzda). Obvykle se většina standardů pouze odvolává na místně platnou definici minimální mzdy (Hejkrlík, 2016)

iii. Ekologická dimenze

V této kategorii jsou vybrané environmentální požadavky jednotlivých standardů, které umožňují vzájemné porovnání potenciálních dopadů vzniklých při produkci, zpracování a obchodu s daným certifikovaným produktem. Zejména se jedná o:

- Požadavek na BIO certifikaci
- Požadavek, aby byl při produkci brán ohled na zachování biodiverzity na farmě. To znamená zachování přirozených habitatů, diverzitu pěstovaných plodin a ohled na agroekologii místního prostředí.
- Důležité kritérium environmentální dimenze standardu je, do jaké míry standard vyžaduje ochranu půdy a vodních zdrojů.
- Mnohem barvitější jsou pravidla pro používání agrochemikálií. Nejprísnejší standardy zakazují použití syntetických látek úplně, jiné pomocí pozitivního výčtu zakazující použití nejnebezpečnějších látek. Jiné tuto oblast produkce neregulují.
- Zákaz Geneticky Modifikovaných Organismů je u některých standardů explicitně vyžadován (Hejkrlík, 2016).

e) Metodika vedení rozhovorů

Jako doplňková metoda byla zvolena metoda kvalitativního sběru dat pomocí rozhovoru s Petrem Marešem, který je českým odborníkem na pracovní podmínky v textilním a obuvnickém průmyslu a odpovědnost firem a působí v organizaci NaZemi. Rozhovor se

konal v Brně dne 11. 4. 2017 a byl veden formou polostrukturovaného rozhovoru. Výsledky byly v bakalářské práci využity ke zhodnocení a doplnění již uvedených informací na danou problematiku.

f) Metodika průzkumu trhu v České republice

První část průzkumu se konala dne 17. 3. 2017 v prodejně C&A v Praze na adrese Václavské náměstí 841/3, 110 00 Praha 1-Můstek. Byla zde prověřena přítomnost propagace certifikace GOTS.

Druhá část průzkumu trhu se konala dne 22. 3. 2017 v nákupním centru Arkády Pankrác v Praze, na adrese Na Pankráci 1727/86, 140 00 Praha 4, v prodejnách Marks & Spencer, Sportisimo a Esprit. Byla zde prověřena přítomnost propagace certifikací ETI, FLA a BSCI.

Třetí část průzkumu trhu se konala dne 25 .3. 2017 v OC Central Most na adrese Radniční 3400, 434 01 Most, v prodejnách Tchibo a Alpine pro. Byla zde ověřována přítomnost propagace certifikací SAI a Fairtrade textile.

Dalším významným zdrojem informací byly internetové stránky jednotlivých prodejců a organizací garantujících jednotlivé certifikační systémy.

7. Výsledky

a) Výsledné porovnání standardů podle kritérií fungování systému

	ETI	Fairtrade textile	GOTS	FWF	BSCI	SAI/SA8000	FLA
Kdo určuje kritéria, podle kterých certifikace probíhá	Interně v rámci členů ETI. Přesný postup konzultací a možnost ovlivňování není zveřejněn.	Prostřednictvím samostatné rady pro tvorbu standardů.	Standard je vytvářen Mezinárodní pracovní skupinou skládající se ze 4 expertů – zástupců certifikačních organizací, které iniciativu založily. Je revidován každé 3 roky.	Standard byl vytvořen FWF. Zatím ale nedošlo k revizi a není vytvořen postup pro revizi standardu.	Standard je vytvářen v rámci pracovní skupiny pro BSCI platformy FTA. Skupina má 8 členů – např. zástupce ALDI, Delhaze Group nebo Otto group.	Každých 5 let SAI provádí revizi standardu na základě profesního a veřejného kola konzultací. Přestože SAI není členem ISEAL, probíhá revize standardu podle principů ISEAL.	FLA využívá benchmarkingu, což je proces porovnávání vlastních procesů a výkonu s ostatními průmyslovými standardy. Z tohoto procesu následně vyvozuje podmínky.
Minimální požadovaná kritéria	Standard neobsahuje žádná pravidla minimálního plnění. Hodnocení je tedy subjektivní a rozhodnutí závisí na radě ETI.	Standards obsahují minimální kritéria, která musí být splněna vždy. U ostatních je uvedeno do kolika let musí být splněna. Poté musí být splněna alespoň na úroveň „3“ z 0-5 možností.	Standard obsahuje pouze povinná kritéria.	Pravidla FWF definují okamžité plnění u vybraných základních kritérií (požární bezpečnost, dětská práce apod.). Většina kritérií je ale dlouhodobá a firmy pouze prokazují postupné naplňování.	Každá otázka má své hodnocení na stupnici od A do E. Výsledek plnění kritérií je udávám v procentech. Jakýkoliv výsledek je ale pouze na úrovni doporučení.	Neplnění standardu je rozděleno na 4 úrovně podle závažnosti. Pouze kritická úroveň může vydání certifikátu zabránit. Ostatní musí být splněny v určitém čase (1-6 měsíců).	Standard obsahuje povinná kritéria. Dále očekává neustálé zlepšování podmínek.
Finanční náročnost	Za členství platí nevládní organizace cca 50 GBP. Firmy mají členské poplatky odstupňované podle obratu – 3000 liber/ročně za obrat do 25 mil liber/rok.	Náklady pro odbytové organizace producentů a firmy zapojené do řetězce se pohybují od 1800 do 3500 EUR ročně podle velikosti podniku. Ceník je dostupný na webu. Organizace producentů ale může požádat o finanční podporu na audit.	Cena auditu závisí na pověřené firmě, která audit provádí (1200 – 3000 EUR/ročně) Kromě toho ale organizace vybírá 30 EUR za každý podnik jako poplatek za kontrolu a 120 EUR jako licenční poplatek za použití známky.	Členský příspěvek je počítán na základě obratu přidružené firmy. Dodavatelé za kontrolu továren neplatí.	Cena auditu závisí na pověřené firmě, která audit provádí. Ceny nejsou udány ani orientačně. Členství v platformě BSCI se pohybuje od 3000 EUR do 30 000 EUR/rok.	Cena certifikace od SAAS závisí na velikosti a umístění firmy a pohybuje se od 500 dolarů do 1500 dolarů na den. Další ceny se liší podle jednotlivých certifikačních společností.	Poplatky za podávání hodnocení se pohybují okolo 4 000 \$. Roční poplatky se určují podle hrubého ročního příjmu. Cena auditu dosahuje až částky 10 000 \$.

Garant standardu	ETI	Fairtrade International e.V.	Global Standard gemeinnützige GmbH	Fair Wear Foundation	Foreigner Trade Association	SAI	Fair Labour Association
Frekvence auditu	Každoroční sebehodnocení všech členů. Cca 20% firem je kontrolováno radou ETI	Vstupní audit, každoroční dohled, fyzický audit každé 3 roky. Mírnější podmínky pro malé podniky. Možnost nenahlášeného auditu.	Každoroční audit. Možnost nenahlášeného auditu.	FWF provádí namátkové audity v továrnách, které dodávají své produkty přidruženým organizacím. Kromě toho každoročně kontroluje management přidružených firem.	Audit je platný na 2 roky. Poté musí být opakován.	Vstupní audit, každoroční dohled, každý třetí rok plný fyzický audit.	Vstupní audit po 2 nebo 3 letech, kdy podnik uvede dodavatelský řetězec do souladu s FLA kodexem. Poté fyzický audit každé 3 roky a každoroční dohled. Možnost nenahlášeného auditu.
Nezávislost a kvalita auditu	Vlastní řízení kvality.	Zaručena členstvím v ISEAL a certifikací podle ISO 17065 (65).	GOTS uznává pouze certifikační firmy s akreditací podle ISO 17065 (65).	Vlastní řízení kvality.	Vlastní řízení kvality.	Zaručená certifikací podle ISO 65, kromě toho je SAAS ¹⁹ člen ISEAL.	Vlastní řízení kvality
Transparentnost	Standard i průběh kontroly je zveřejněn na webu. Struktura a postup hodnocení ale není znám.	Plné znění všech standardů zveřejněno na webu organizace. Zveřejněno složení rady pro tvorbu produktů, procesy konzultace a vzniku standardu.	Standard i systém auditů a licenčního řízení je podrobně popsán na webu organizace.	Standard i monitorovací systém je dostupný na webu organizace.	Standard i systém auditů a licenčního řízení je podrobně popsán na webu organizace.	Standard i systém auditů a licenčního řízení je podrobně popsán na webu organizace.	Standard i systém auditů a licenčního řízení je podrobně popsán na webu organizace.
Formy sociálního auditu	Samoregulace platformou firem.	Nezávislá třetí strana.	Nezávislá třetí strana.	Samoregulace platformou firem/Nezávislá třetí strana.	Samoregulace platformou firem.	Nezávislá třetí strana.	Nezávislá třetí strana.

Tabulka 1

¹⁹ Nezávislá instituce, akreditující certifikační orgány SAI/SA8000

b) Výsledné porovnání standardů podle kritérií dopadů standardu

	ETI	Fairtrade textile	GOTS	FWF	BSCI	SAI/SA8000	FLA
Rozsah a kontrola	Pouze vybraná firma v rámci dodavatelského řetězce. Standard pouze doporučuje spolupráci s ostatními články řetězce v otázce etického obchodu.	Primárně pro produkci a výkup produktů. Standard pro navazující články řetězce pouze zaručuje obecné sociální podmínky a dohledatelnost	Systém obsahuje standard i po zbytek svého dodavatelského řetězce. Produkce vláken ale musí být certifikována jiným BIO standardem.	Systém obsahuje standard i po zbytek svého dodavatelského řetězce.	Pouze vybraná firma v rámci dodavatelského řetězce. Standard pouze doporučuje spolupráci s ostatními články řetězce v otázce etického obchodu.	Pouze vybraná firma v rámci dodavatelského řetězce.	Pouze vybraná firma v rámci dodavatelského řetězce.
Sociální dimenze							
Standardy mezinárodní organizace práce	ANO Standard se odvolává na řadu konvencí ILO.	ANO Většina ILO konvencí uplatněna.	ANO Standard se odvolává na řadu konvencí ILO.	ANO Standard se odvolává na řadu konvencí ILO.	ANO Standard se odvolává na řadu konvencí ILO.	ANO Standard se odvolává na řadu konvencí ILO.	ANO Standard se odvolává na řadu konvencí ILO.
Pracovní podmínky (ILO 1, 102)	ANO	ANO Definovány podoby pracovně-právních smluv, délka pracovní doby...	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Formální struktury rozhodování	NE Standard se pouze zaměřuje na svobodu sdružování	ANO Volená valná hromada členů nebo zaměstnanců jako orgán s nejvyšší pravomocí a demokratickým rozhodováním.	NE Standard se pouze zaměřuje na svobodu sdružování.	NE Standard se pouze zaměřuje na svobodu sdružování.	NE	NE Standard se pouze zaměřuje na svobodu sdružování.	NE Standard se pouze zaměřuje na svobodu sdružování.
Budování kapacit/vzdělávání	NE Standard ale vyžaduje šíření etických praktik v rámci dodavatelského řetězce	ANO Požadován vnitřní systém budování kapacit a tréninků členů a zaměstnanců.	NE	NE	NE	NE Pouze vyžadováno vzdělávání v oblasti znalosti standardu SA8000	NE
Zákaz dětské práce (ILO 182, 138)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Zákaz nucené práce	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Svoboda sdružování (ILO 87, 98)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Ochrana zdraví na pracovišti (ILO 155)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO

Zákaz diskriminace (ILO 111)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Důstojná mzda (ILO 100, 131)	ANO	ANO Alespoň na úrovni místně platné minimální mzdy.	ANO Minimální mzda na úrovni národní nebo průměrné v podobném odvětví	ANO	ANO Minimální mzda na úrovni národní nebo průměrné v podobném odvětví	ANO Minimální mzda na úrovni národní nebo průměrné v podobném odvětví	ANO Minimální mzda na úrovni národní nebo průměrné v podobném odvětví
Ekologická dimenze							
BIO certifikace²⁰	NE	NE Nicméně, standardy specifikují vyšší platby BIO certifikovaným producentům.	ANO Pro produkci ano. Při výrobě chemické látky omezeně povoleny jsou.	NE	NE	NE	NE
Ochrana biodiverzity	NE	ANO Standardy pouze odkazují na místně platnou legislativu.	N/A	N/A	NE Jen velmi obecné prohlášení o ochraně životního prostředí.	NE	NE
Ochrana půdy a vody	NE	ANO Standardy ale hlavně odkazují na místně platnou legislativu.	ANO Standard obsahuje pravidla proti znečištění vody při výrobě.	N/A	NE Jen velmi obecné prohlášení o ochraně životního prostředí.	NE	NE
Omezení agrochemikálií	NE	ANO Výslovně zakázány jsou ale jen vybrané látky.	ANO	NE	NE	NE	NE
Zákaz geneticky modifikovaných organismů	NE	ANO	ANO Všechny produkty musí být zároveň BIO.	NE	NE	NE	NE

Tabulka 2

²⁰ Odpovídající standardu EU pro ekologické zemědělství

Kritéria fungování systému

Celkově se u kritérií fungování systému nejlépe umístil standard Fairtrade textile, který se 7krát umístil jako standard, který nejlépe dodržuje kritérium.

Při podrobnější pohledu na hodnocení, můžeme pozorovat následující:

- Kritérium, kdo určuje kritéria, má celkem 2 vítěze. Nejlépe se u něho umístili standardy GOTS a Fairtrade textile s podobně vysokou kvalitou jeho plnění. Standard GOTS je vytvářen Mezinárodní pracovní skupinou skládající se ze 4 expertů – zástupců certifikačních organizací, které iniciativu založily a je revidován každé 3 roky. Kritéria u standardu Fairtrade textile jsou tvořena Prostřednictvím samostatné rady pro tvorbu standardů.
- Kritérium, minimální požadovaná kritéria nabízí více možností a zvolení nejlepšího plnění kritéria. Zvolení vítěze je zde značně subjektivní, neboť každý, kdo má o udělení certifikace zájem preferuje jiná kritéria a jejich způsob splnění. Jednoznačně se však dá určit, že se nejhůře umístil standard ETI, který neobsahuje žádná pravidla minimálního plnění. Hodnocení je tedy subjektivní a rozhodnutí závisí na radě ETI. Určitou záruku u tohoto kritéria mají standardy FLA, FWF a Fairtrade textile. Tyto standardy obsahují povinná kritéria, ke kterým mají ještě vytvořený způsob požadování zlepšení kritérií jiných.
- K vyhodnocení kritéria finanční náročnost jsou postrádány přesné částky. Poskytnuty jsou často jen rozmezí cen jednotlivých standardů, které dokáží nastínit jen přibližné částky. Avšak Fairtrade textile jako jediný nabízí finanční podporu na audit, což ho staví do pozice vítěze. Dále Fairtrade uvádí, že náklady pro odbytové organizace producentů a firmy zapojené do řetězce se pohybují od 1800 do 3500 EUR ročně podle velikosti podniku a nabízí nahlédnutí do ceníku umístěného na webových stránkách.
- Kritérium garant standardu je mezi sebou neporovnatelné.
- U kritéria frekvence auditu nejlépe obstál standard GOTS. Tento standard provádí každoroční audity a k tomu nenahlášené audity.

- U kritéria nezávislost a kvalita auditu nejlépe obstáli standardy dva. Jsou jimi Fairtrade textile a SAI/SA8000, neboť oba nabízejí podobné záruky. Oba zaručují kvalitu pomocí ISA 17 065 (65). K tomu Fairtrade textile je členem v ISEAL a nezávislá organizace SAAS, jenž akredituje SAI/SA8000 je členem v ISEAL též.
- Nejvyšší transparentnosti dosahuje standard Fairtrade textile, neboť na jeho webových stránkách je zveřejněno plné znění všech standardů a složení rady pro tvorbu produktů, procesy konzultace a vzniku standardu. Na webových stránkách ostatních standardů můžeme najít méně zásadních informací.
- Nejsilnější formu sociálního auditu „third party“ mají standardy Fairtrade textile, GOTS, SAI/SA8000 a FLA a proto se v tomto kritériu stávají vítězi.

Kritéria dopadů standardu

Celkově se u kritérií dopadů standardů umístil standard GOTS, který se 6krát umístil jako standard, který nejlépe dodržuje kritérium.

Při podrobnějším pohledu na hodnocení, můžeme pozorovat, že u kritéria rozsah a kontrola se nejlépe umístily standardy GOTS a FWF. Oba tyto standardy totiž zaručují, že systém obsahuje standard i po zbytek svého dodavatelského řetězce.

Dále byla stanovena kritéria sociální dimenze, u které se nejlépe umístil Fairtrade textile. Při podrobnějším pohledu můžeme pozorovat:

- U kritérií standardy mezinárodní organizace práce, pracovní podmínky, zákaz dětské práce, zákaz nucené práce, svoboda sdružování, ochrana zdraví na pracovišti, zákaz diskriminace a důstojná mzda se všechny standardy umístili nastejno
- U kritéria formální struktura rozhodování se nejlépe umístil Fairtrade textile, kde je volená valná hromada členů nebo zaměstnanců orgánem s nejvyšší pravomocí a demokratickým rozhodováním.
- U kritéria budování kapacit se umístil nejlépe Fairtrade textile, který požaduje vnitřní systém budování kapacit a tréninků členů a zaměstnanců.

Dále byla stanovena kritéria ekologické dimenze, u kterých se nejlépe umístil GOTS.

Při podrobnějším pohledu můžeme pozorovat:

- BIO certifikaci z porovnávaných standardů vyžaduje pouze GOTS
- Ochranu biodiverzity standardy neřeší, neposkytují o tom informace, či se jen odkazují na místně platnou legislativu
- Ochranu půdy a vody nejlépe řeší GOTS, neboť obsahuje pravidla proti znečišťování vody při výrobě.
- Omezení agrochemikálií nejlépe řeší GOTS, který výslovně zakazuje vybrané látky
- Zákaz geneticky modifikovaných organismů mají pouze GOTS a Fairtrade textile

Všechna kritéria

U všech kritérií se nejlépe umístily standardy GOTS a Fairtrade textile. Fairtrade se přitom umístil lépe u kritérií fungování systému a GOTS u kritérií dopadů standardu (především u ekologické dimenze).

c) Rozhovor s odborníkem z NaZemi o dané problematice

Z rozhovoru s panem Marešem, odborníkem na danou problematiku vyplynulo, že se čeští spotřebitelé namísto etických certifikací zaměřují na certifikace ovlivňující environmentální podmínky a dopady na zdraví. Při koupi zboží je zajímavá více stránka kvality a ceny nežli způsob, jakým bylo zboží vyrobeno. Na etické certifikace u nás slyší nejvíce vzdělanější ženy středního věku. Zastoupení eticky certifikované textilní výroby je mizivé.

Budoucí vývoj trhu pan Mareš nedokázal odhadnout. Dle jeho názoru však vše naznačuje tomu, že to nebude příliš dynamická změna. Domnívá se, že certifikací již přibývat nebude, neboť je jich již velké množství a spotřebitel se v nich pouze obtížně orientuje. Velká většina certifikací také není důvěryhodná. Celkem to závisí na informovanosti a vzdělanosti společnosti a nasvědčuje to tomu, že nakupování férových oděvů se nebude příliš rozvíjet. Řada aktérů v současnosti kritizuje samotné certifikace i přístup vícestranných iniciativ, protože se ukazuje že nedokáží příliš efektivně zajistit pozitivní změnu pracovních podmínek v zemích globálního Jihu.

Za zajímavou akci na propagaci eticky certifikovaného textilu probíhající v poslední době se dá považovat Sustainable fashion day. Tato akce se konala ve dnech 18.-19.3. 2017 v Praze. Cílem akce bylo poskytnout odborníkům i veřejnosti vzdělání v oblasti udržitelné módy a nabídnout jim praktická řešení, jak změnit vlastní šatník, možný způsob navrhování oděvů či řízení módní značky.

Na Českém trhu nechybí žádné podstatné certifikace ze světového trhu. Produkty všech známých jsou na Českém trhu víceméně k dostání.

d) Výsledky průzkumu trhu

Za účelem zjištění dostupnosti, a hlavně marketingových nástrojů používaných k propagaci a vzdělávání mezi českými spotřebiteli o etickém textilu byly navštíveny jednotlivé prodejny, ve kterých se prodávají certifikované výrobky. Pro standard ETI byla navštívena prodejna Marks & Spencer, pro FLA prodejna Sportisimo, která nabízí výrobky Nike, pro BSCI prodejna Esprit, pro FWF prodejna Takko, pro SA8000 prodejna Tchibo a pro standard GOTS prodejna C&A. Pro Standard Fairtrade textile nebyla navštívena žádná prodejna, neboť je to poměrně nový standard, který se na trh bude teprve rozšiřovat.

V prodejnách Marks & Spencer, Sportisimo, Esprit, Takko a Tchibo nebyly nalezeny žádné známky propagace jednotlivých standardů. Při optání na prodejně, zda prodávající znají jednotlivé certifikace, viděli jejich logo, či zaznamenali nějakou formu propagace byli odpovědi negativní. Při návštěvě prodejny C&A, také nebyli zjištěny žádné známky propagace. Avšak při dotazu prodávající osobě, zdali zná standard GOTS a někdy zaznamenala jeho propagaci, byla její odpověď kladná. Proávající uvedla, že certifikované zboží GOTS zde bylo prodáváno přibližně 2 roky zpět. Certifikovaná byla kolekce dětského zboží a prodej doprovázely reklamní plakáty se zaměřením na standard GOTS. Kolekce však neměla příliš velký odbyt a proto byla z prodeje na prodejně stažena.

Propagace standardů však probíhá na webových stránkách prodejců. Společnost Marks & Spencer na svých webových stránkách uvádí, že aktivně spolupracuje s Ethical Trading Initiative již od roku 1999 a na svých stránkách vysvětluje, k čemu standard slouží.

Společnost Nike na svých oficiálních webových stránkách zmiňuje, že od svých dodavatelů vyžaduje certifikace Fair Labour Association a mezinárodní organizace práce a popisuje své způsoby etického chování.²¹ Společnost Esprit se na svých webových stránkách zmiňuje, že od svých dodavatelů vyžaduje dodržení dodavatelského kodexu BSCI a uvádí jeho jednoduchý popis.²² Společnost Tchibo na svých oficiálních webových stránkách zmiňuje své sociální požadavky založené mimo jiné i na SA800.²³ Společnost Takko na svých webových stránkách uvádí, že spolupracuje s FWF od roku 2011. Dále vysvětluje, k čemu FWF slouží.²⁴ Společnost C&A na svých webových stránkách zmiňuje spolupráci s GOTS při výrobě dětské kolekce 2015.²⁵

²¹ <http://news.nike.com/news/fair-labor-association-credits-nike-compliance-program>

²² <http://www.esprit.com/sustainability/social-sustainability/social-compliance/>

²³ <https://www.tchibo-nachhaltigkeit.de/servlet/content/1111206/-/home/consumer-goods-value-chain/responsible-business-practices.html>

²⁴ http://company.takko.com/en_gb/sustainability.html

²⁵ <http://www.c-and-a.com/uk/en/campaign/megalogue/sustainable/>

8. Diskuze

Cílem této práce byla analýza a srovnání etických standardů kvality týkajících se textilní výroby, jejichž výrobky je možno koupit v České republice. Do práce byly zahrnuty hlavně sociální a environmentální standardy zaměřené na etiku výroby, dopravy a zpracování produktů, které se do České republiky dovážejí z rozvojových zemí. Dalším cílem bylo ověření dostupnosti etických standardů v České republice a zhodnocení, jakým způsobem se na našem trhu výrobky prodávají.

Pro získání údajů k porovnání a analýze etických standardů kvality týkajících se textilní výroby, jejichž výrobky je možno koupit v České republice byla využita metoda rešerše, při které byly informace čerpány z internetových stránek jednotlivých standardů. Nejlépe obstáli standardy GOTS a Fairtrade textile, přičemž Fairtrade měl velkou převahu u kritérií fungování systému a GOTS naopak u kritérií dopadů standardu. Výsledky této práce nejvíce ovlivnily zvolená kritéria k porovnání jednotlivých standardů. Dále také zkoumání ekologických dopadů, které jsou při textilní výrobě velmi důležité, avšak nejsou nejklíčovějšími kritérii v této studii. Z výsledků jasně vyplývá, že GOTS obstál nejlépe u kritérií dopadů standardu právě díky ekologické dimenzi. Vysvětlení této převahy nám může poskytnout například Tosti (2012), který ve své studii uvádí, že GOTS byl vytvořen v době, kdy již bylo na trhu množství rozdílných standardů, avšak existovala na trhu mezera pro standardy zahrnující BIO textílie. GOTS tedy stanovil v rozvojových zemích velmi přísné a závazné požadavky na ekologické parametry, z nichž velké množství mnoho etických standardů neobsahuje. Standard Fairtrade textile je součástí známého fairtrade, který je schválen například OSN (United Nations, 2006), či OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2011). Toto již napovídá o dobré kvalitě standardu, a proto se dá očekávat dobré umístění v podobných hodnocení jako bylo v této práci.

Pro získání údajů o dostupnosti etických standardů v České republice byl zvolen průzkum trhu a prozkoumání webových stránek prodejců nabízející certifikované zboží. Z průzkumu trhu vyšlo najevo, že přímá propagace standardů a povědomí prodávajících o standardech je buď žádná, nebo minimální. Jedním z důvodů mého výsledku by mohlo být, že průzkum

byl u každého standardu konán vždy jen jeden den na jedné prodejně. Mohlo dojít k vyprodání zboží v konkrétní den. Také se autorka mohla sejít s méně informovanou osobou, než je zbytek personálu. Dále by mohl být důvodem fakt, který vyslovil při rozhovoru český specialista na problematiku pracovních podmínek v textilním průmyslu Bc. Petr Mareš. Tímto faktem je, že čeští spotřebitelé o tuto problematiku zatím nemají příliš velký zájem, a tak se firmy zaměřují na jiné aspekty, kterými je především cena a kvalita. S tímto názorem se shoduje například Fassin (2005), který uvádí *„I přes nedávné zvýšení zájmu o sociální zodpovědnost podniků v podnikání a odborné literatuře, při pozorování skutečné praxe, autor viděl ve společnosti, v každodenních operacích případy neetického chování od celé škály zúčastněných stran. Tento stav je způsoben: tlakem zúčastněných stran, krátkodobými taktikami, hegemonií způsobenou finančními důvody, soudními spory v podnikání, tyranii pomocí komunikací a médií a obtížností převedení strategie do praxe.“* Jako další důvod se nabízí skutečnost, že se mnoho neetických praktik utajuje. To způsobuje menší rozruch kolem neetického chování, jenž nabádá k samotnému neetickému chování a tím pádem snižuje zájem o eticky certifikované výrobky. S menším zájmem o tuto problematiku souvisí i menší zájem o její propagaci. Například Hannafey (2003) ve své studii uvádí, že případů, kdy se neetické chování mediálně probíralo je méně než těch, které jsou utajené. Díky utajení často podniky nejdou ani k soudu. Většina podnikatelů a manažerů odmítá účast v rozhovorech o etických otázkách a vymlouvá se na jejich nabitý program. Naopak se můžeme v literatuře dočíst, že se problematika již propaguje mnohem více a lidé se jí již začali zabývat. Způsobila to především média, která obvinila módní průmysl za špatné výrobní podmínky v továrnách nacházejících se v rozvojových zemích (Jastram, Schneider, 2015). To může vysvětlovat celkem velké množství informací o etických standardech na webových stránkách prodejců výrobků s etickými certifikacemi. Z těchto výsledků se dá také vyvodit například závěr, že se o tuto problematiku zajímá společnost natolik, že se vyplatí provést méně finančně náročné marketinkové taktiky, jako je právě propagace na vlastních internetových stránkách. Více finančně náročné akce se však již nevyplatí provádět, neboť o problematiku není dostatečný zájem, a není pravděpodobné, že by se takováto propagace vyplatila.

9. Závěry

Současná společnost získává tendence zohlednit při výběru zboží i způsob jeho výroby a další okolnosti jeho zpracování. Je však důležité, aby měla dostatečnou možnost získání informací o této problematice i s jejím ověřením. Ve velké většině je u odběratelů důležitá cena, ale zároveň již dnešní společnost přihlíží i k dalším okolnostem. Proto se po světě rozšířilo velké množství standardů, které spotřebitelům dávají záruky různého druhu etického jednání. Tyto standardy se však mezi sebou liší mimo jiné i různými požadavky na ověřovaný dodavatelský řetězec a způsoby kontroly jejich plnění.

Z důvodů těchto okolností autorka zanalyzovala a srovnala etické standardy kvality týkající se textilní výroby, jejichž výrobky je možno koupit v České republice a jsou dováženy ze „zemí třetího světa“ a jako doplnění analýzy ověřila dostupnost vybraných etických standardů a způsob jejich prodeje.

Pro lepší pochopení kontextu etických standardů, začíná práce popisem problémů moderních dodavatelských řetězců, vysvětlením „modelu na bázi shody“ na němž je postavena společenská zodpovědnost firem. Následuje kapitola zabývající se vývojem textilního průmyslu v České republice, na kterou navazuje popis vybraných etických standardů nacházejících se na současném českém trhu.

Jako metodiku analýzy a srovnání standardů autorka zvolila stanovení kritérií zaměřených na fungování kontrolního systému standardu a kritérií zaměřených na hodnocení dopadu standardu na dodavatelský řetězec. Podle nich porovnála standardy Ethical Trading Initiative, Fairtrade textile, Global Organic Textile Standard, Fair wear foundation, Business Social Compliance Initiative a Fair Labour Association. Metodikou ověření dostupnosti etických standardů na Českém trhu byl zvolen průzkum trhu. Celou práci doplňuje rozhovor s českým odborníkem na danou problematiku.

Výsledky práce je, že u vybraných kritérií nejlépe obstály Fairtrade textile a Global Organic Textile Standard a že, prodejci využívající služeb standardů v místech prodeje spolupráci příliš nepropagují, avšak propagace probíhá na jejich webových stránkách.

10. Reference

- Adams A, Hill Y, Roberts B. 1998. Corporate Social Reporting Practices in Western Europe: Legitimizing Corporate Behaviour?' *British Accounting Review*. 30(1) 1-21.
- Asia News Network. 2013. Garment sector in B'desh hit hard by instability [online]. Manila: Asia News Network. Dostupné z: <http://www.asianewsnet.net/Garment-sector-in-Bdesh-hit-hard-by-instability-45844.html> (přístupné 18.6.2013)
- ATOK. 2015. STATISTICKÁ ROČENKA ČESKÉHO TEXTILNÍHO, ODĚVNÍHO A KOŽEDĚLNÉHO PRŮMYSLU ZA ROK 2014 [online]. Praha: ATOK. Dostupné z: http://www.atok.cz/default.asp?id=165&idf=1&path=/Statisticka_rocenka_ceskeho_TOK_prumyslu (přístupné 3.4. 2017)
- Auret, D., Barrientos, S.2004. Participatory social auditing: A practical guide to developing a gender sensitive approach. Institute of Development Studies. Working paper 237: 1-33
- Austin J., Seitanidi M. 2012. Collaborative Value Creation: A Review of Partnering Between Nonprofits and Businesses. *Nonprofit* 41(5): 726-758
- Awasthi D, Pal S, Yagnik J. 2010. Small producers and labour conditions in auto parts and components industry in north India. New York. Oxford University Press. 272–299
- Barrientos S, Kanchan M, Sood A. 2010. Decent work in global production networks: challenges for vulnerable workers in the Indian garment sector. New York. Oxford University Press. 127-145
- Bennett E., 2016. Who Governs Socially-Oriented Voluntary Sustainability Standards? Not the Producers of Certified Products. *World Development* (91): 53-69
- Blowfield M. 2005. Corporate social responsibility: reinventing the meaning of development? *International Affairs*. 81:515–524
- Boiral M. 2012. ISO certificates as organizational degrees? Beyond the rational myths of the certification process. *Organization Studies* (01708406). 33(5/6): 633-654

BOSTRÖM M. 2015. Between Monitoring and Trust: Commitment to Extended Upstream Responsibility. *Journal of Business Ethics*, 131: 239-255

Boström M., Jönsson A., Lockie S., Mol A., Oosterveer P. 2015. Sustainable and responsible supply chain governance: challenges and opportunities. *Journal of Cleaner Production*, 107: 1-7

Boström M., Jönsson A., Lockie S., Mol A., Oosterveer P. 2015. Sustainable and responsible supply chain governance: challenges and opportunities. *Journal of Cleaner Production*, 107: 1-7

Buršíková A. 2011. Znárodnění firmy Nehera, oděvní společnost (1945–1948). Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Praha.

Castka P., Balzarova M. 2008. ISO 26000 and supply chains—On the diffusion of the social responsibility standard. *International Journal of Production Economics*. 111 (2): 274-286

Damodaran S. 2010. Upgradation or flexible casualization? Exploring the dynamics of value chain incorporation in the Indian leather industry. New York. Oxford University Press. 205 pp.

Egels-Zandén N., Lindholm H. 2015. Do codes of conduct improve worker rights in supply chains? A study of Fair Wear Foundation. *Journal of Cleaner Production*. 107: 31–40

ETI. 2017a. Ethical Trade Initiative: Respect for workers worldwide [online]. United Kingdom: Ethical Trading Initiative. Dostupné z: <http://www.ethicaltrade.org> (přístupné 27.1.2017)

ETI. 2017b. Ethical Trade Initiative: Respect for workers worldwide [online]. United Kingdom: Ethical Trading Initiative. Dostupné z <http://www.ethicaltrade.org/eti-base-code> (přístupné 27.1.2017)

Fairtrade International. 2011a. Fairtrade textile standard [online]. Německo: Fairtrade International. Dostupné z: <https://www.fairtrade.net/standards/our-standards/textile-standard.html> (přístupné 17.4.2017)

Fairtrade International. 2011b. Certifying Fairtrade [online]. Německo: Fairtrade International. Dostupné z: <https://www.fairtrade.net/about-fairtrade/certifying-fairtrade.html> (přístupné 17.4.2017)

Fassin Y. 2005. The Reasons behind Non-Ethical Behaviour in Business and Entrepreneurship. *Journal of Business Ethics*. 60 (3): 265–279.

FLA. 2012a. About us [online]. Washington: FLA. Dostupné z: <http://www.fairlabor.org/about-us> (17.4.2017)

FLA. 2012b. Our methodology [online]. Washington: FLA. Dostupné z: <http://www.fairlabor.org/our-methodology> (přístupné 17.4.2017)

FWF, 2017. Fair wear foundation [online]. Nizozemí: FWF. Dostupné z: <https://www.fairwear.org/about/fwf-approach/> (přístupné 27.1.2017)

Glogarová M. 2013. Český textilní a oděvní průmysl v období globalizace. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Pardubice.

GOTS. 2016a. Global organic textile standart: Ecology & social responsibility [online]. Germany: Global organic textile standart. Dostupné z: <http://www.global-standard.org/about-us.html> (přístupné 17.4.2017)

GOTS. 2016b. Global organic textile standart: Ecology & social responsibility [online]. Germany: Global organic textile standart. Dostupné z: <http://www.global-standard.org/licensing-and-labelling/how-to-get-products-labelled.html> (přístupné 17.4.2017)

Gray H, Javad M, Power M, Sinclair D. 2001. Social and environmental disclosure and corporate characteristics: A research note and extension. *Journal of Business Finance and Accounting* 28 (3-4): 1-327

Gregson N., Ferdous R. 2015. Making space for ethical consumption in the South. *Geoforum*, 67:244-255

Hannafey T. 2003. Entrepreneurship and Ethics: A Literature Review, *Journal of Business Ethics*. 46: 99-110

Hejkrlík J. 2016. Systém etických standardů používaných v České republice. Nepublikovaná pracovní verze. Praha. 55 pp

Hirway I. 2010. Labour market adjustment and female workers: global production and expiry of quotas in India's textile and garments industry. New York. Oxford University Press. 166 - 189

Hradecká Z. 2008. Komparace standardů Fair Trade organizací a jejich dopadů na producentská sdružení v rozvojových zemích. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Praha

Hughes A, Buttle M, Wrigley N. 2007. Organisational geographies of corporate responsibility: A UK–US comparison of retailers' ethical trading initiatives. *Journal of Economic Geography*, 7(4): 491–513.

Chowdhury M., Quaddus M. 2015. A multiple objective optimization based QFD approach for efficient resilient strategies to mitigate supply chain vulnerabilities: The case of garment industry of Bangladesh. *Omega*. 57(part A): 5-21

Imam S. 2000. Corporate social performance reporting in Bangladesh. *Managerial Auditing Journal* 15(3): 133-142

Inditex. 2017. Sustainability – Community [online]. Španělsko: Inditex. Dostupné z: <https://www.inditex.com/en/sustainability/community> (přístupné 29.3.2017)

ISEAL. 2016. Iseal alliance [online]. Londýn: ISEAL. Dostupné z: <http://www.isealalliance.org/about-us/our-credibility> (přístupné 5.4.2017)

ISO. 2017. International Organization for standardization: Great things happen when the world agrees [online]. Switzerland: ISO. Dostupné z: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html> (přístupné 17.4.2017)

ITC – Standarts map. 2015. ITC – Standarts map: your roadmap to sustainable trade. Switzerland: Terms and Condition [online]. Dostupné z: <http://www.standardsmap.org/quick-scan?standards=16&shortlist=16&product=Any&origin=Any&market=Any&cbi=> (přístupné 17.4.2017)

Jamali D, Keshishian T. 2009. Uneasy alliances: lessons learned from partnerships between businesses and NGOs in the context of CSR. *J Bus Ethics* 84: 277–295

Jammulamadaka N. 2015. Responsibility for the third world factory: limits of eurocentric CSR and making room for the state. *Decision* (0304-0941). 42(1): 71-82

Jastram S, Schneider A. 2015. Sustainable fashion governance at the example of the partnership for sustainable textiles. *Umwelt-Wirtschafts Forum*, 23: 205-212

Knorringa P. 2010. Reach and depth of responsible production: towards a research agenda. New York. Oxford University Press. 81–102

Lund-Thomsen P, Nadvi K. 2010. Global value chains, local collective action and corporate social responsibility: a review of empirical evidence. *Bus Strategy Environ.* 19: 1–13

Lund-Thomsen P., Lindgreen A. 2014. Corporate Social Responsibility in Global Value Chains: Where Are We Now and Where Are We Going? *Journal of Business Ethics*, 123: 11-22

Machado L, Filho M, Carrazo N, de Oliveira A, Meneguete Ávila L, Ferreira N, de Campos F. 2017. The methodology of machinery and equipment maintenance adopted by the textile industries located in the Zona da Mata Mineira. *INGENIARE – Revista Chilena de Ingeniería.* 25(1): 134-142

McCartney M. 2014. The Political Economy of Industrial Policy: A Comparative Study of the Textiles Industry in Pakistan. *Lahore Journal of Economics: Special edition.* 19: 105-134

Myers, D. Stolton, S. 1999. Organic cotton: From field to final product. London. Intermediate Technology Publications Ltd, 272 pp.

- Nangala R. 2014. Statistics for Textile Engineers. Oxford. WPI, 330 pp
- Organisation for Economic Co-Operation and Development. 2011. Smart Rules for Fair Trade: 50 Years of Export Credits. Paříž. OECD Publishing, 236 pp
- Pan A, Choi T. 2016. An agent-based negotiation model on price and delivery date in a fashion supply chain. *Annals of Operations Research*. 242 (2): 529-557
- Park E., Kim K., Kwon S. 2017. Corporate social responsibility as a determinant of consumer loyalty: An examination of ethical standard, satisfaction, and trust. *Journal of Business Research*, 76: 8-13
- parlamentnilisty.cz. 2015. Před pěti lety zkrachoval OP Prostějov. Zajeli jsme se podívat na místo a bylo to dost smutné [online]. Česká republika: Parlamentnilisty.cz. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pred-peti-lety-zkrachoval-OP-Prostejov-Zajeli-jsme-se-podivat-na-misto-a-bylo-to-dost-smutne-385939> (přístupné 3.4.2017)
- Power M. 1997. *The Audit Society. Rituals of verification*. Oxford. Oxford University Press. 208 pp.
- Pretty, J. 2005. pesticide detox / towards a more sustainable agriculture. *Earthscan*. 238-283
- Příhodová E, Štýbrová M, Talaš V. 2004. *Stručné dějiny oborů: Textil, oděvnictví, obuvnictví*. Praha. Scientia, 36 pp
- Rais S, Goedegebuure V. 2009. Corporate social performance and financial performance. The case of Indonesian firms in the manufacturing industry. *Problems and Perspectives in Management*. 7 (1): 224–34
- Rieple A, Singh R. 2010. Analysis: A value chain analysis of the organic cotton industry. *Ecological Economics*, 69: 2292-2302

Ruwanpura K, Wrigley N. 2011. The costs of compliance? Views of Sri Lankan apparel manufacturers in times of global economic crisis. *Journal of Economic Geography*, 11(6): 1–19.

SAI. 2017a. Social Accountability International: Advancing the human rights of workers around the world [online]. New York: SAI. Dostupné z: <http://www.sai-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&pageId=490> (přístupné 5.4.2017).

SAI. 2017b. Social Accountability International: Advancing the human rights of workers around the world [online]. New York: SAI. Dostupné z: <http://www.sai-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.viewPage&pageId=1791&parentID=16895>.4.2017 (přístupné 17.4.2017)

Seitanidi M., Crane A. 2009. Implementing CSR through Partnerships: Understanding the Selection, Design and Institutionalisation of Nonprofit-Business Partnerships. *Journal of Business Ethics*. 85: 1-413

Schuster M., Maertens M. 2016. Do private standards benefit workers in horticultural export chains in Peru? *Journal of Cleaner Production*. 112(4): 2392-2406

Simerská L, Musiolek B. 2015. Shrnutí výzkumu provedeného v rámci mezinárodního srovnávacího výzkumu Clean Clothes Campaign [online]. Česká republika. NaZemi. Dostupné z: <http://www.nazemi.cz/cs/shrnuti-vyzkumu-stitched-v-ceskem-jazyce> (přístupné 17.4.2017)

Tewari M. 2010. Footloose capital, intermediation, and the search for the high road in low wage industries. New York. Oxford University Press. 146-165

The Cotton Corporation of India Ltd. 2011. Corporate Social Responsibility (CSR) Program [online]. Navi Mumbai: CCI. Dostupné z: <http://cotcorp.gov.in/csr.aspx> (přístupné 29.3.2017)

Tosti E. 2012. From the Brundtland Report to the Global Organic Textile Standard. *Nordic Textile Journal*, 100-106

United Nations. 2006. Fair trade in wild natural resources can lift millions out of poverty – UN report [online]. New York: United Nations. Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=17645&Cr=&Cr1> (přístupné 14.4.2017)

Utting P. 2008. The struggle for corporate accountability. *Dev Chang* 39(6): 959–975

Vošta M. 2010. Změny v rozmístění světového hospodářství. Česká republika. *Oeconomica*, 158 pp

Worley Ch, Feyerherm A, Knudsen D. 2010. Building a collaboration capability for sustainability. How Gap Inc. is creating and leveraging a strategic asset. *Organizational Dynamics*, 39: 325-334

Příloha č. 1

Otázky k polostrukturovanému rozhovoru s panem bc. Petrem Marešem.

1. Na které certifikace je český spotřebitel nejvíce zaměřený (např. etické, ekologické), proč si myslíte že tomu tak je?
2. Stali se v poslední době nějaké akce na propagaci etických certifikací textilu?
3. Prodejci certifikovaného zboží příliš certifikace nepropagují, proč si myslíte že tomu tak je?
4. Dají se ve Vašem obchodě najít certifikované textilie? V případě že ano, které mají certifikace a proč zrovna tyhle?
5. Když nakupujete textil na vaší propagaci, podle čeho ho vybíráte?
6. Jaký předpokládáte vývoj do budoucna? Bude certifikací na českém trhu spíše přibývat či ubývat, v čem se certifikace budou zlepšovat?
7. Které certifikace působící ve světě chybí na českém trhu?
8. Na které marketingové akce český spotřebitel nejvíce slyší a je možné ho jimi nalákat ke koupi certifikovaných výrobků?
9. V porovnání s ostatními vyspělými zeměmi, patříme k zemím s vysokým či nízkým počtem eticky zaměřených spotřebitelů?
10. Nachází se na českém trhu nějaká firma, která má podle Vás potenciál stát se velkým nadnárodním podnikem na výrobu textilu a oděvů?
11. Napadá Vás nějaké odvětví, které většinou etické certifikace nemá, ale podle Vás by mít mělo?
12. Které jsou podle Vás největší nedostatky CSR systému?
13. Které skupina obyvatel (teenageři, důchodci, střední vrstva...) má o odpovědnou spotřebu největší zájem?
14. Napadá Vás nějaká literatura, kterou byste doporučil k předčtení někomu, kdo by se o problematice chtěl dovědět něco víc?
15. Jaké si myslíte, že je procentní zastoupení eticky certifikované výroby z celosvětové textilní výroby? Jaké bude podle Vás za 10 let?